

Förändring genom omställning

-

en möjlig väg mot resiliens?

Change through transition

-

a possible road towards resilience?

Miljövetenskap VT 2011

Handledare: Kjell Mårtensson

Författare: Rasmus Ekberg och Carin Velliou

Sammandrag

Denna studies syfte har varit att identifiera den sociala rörelsen Omställning Sveriges strategi för en ökad lokal resiliens. Fokus har legat på de delprocesser som den förverkligade strategin består av. Problemställningarna som studien svarat på rör de tre delprocesserna *problemförståelse*, *mobilisering* och *kommunikation*. För att uppnå studiens syfte har en fallstudie genomförts av en lokal arbetsgrupp för Omställning Sverige i Alingsås. Genom kvalitativa intervjuer, observationer och textanalyser har en empiri erhållits som sedan analyserats för att tydliggöra ett resultat.

Detta resultat visar att rörelsens *problemförståelse* utgår från ett upplevt behov av ett mer resilient samhälle. Utifrån denna insikt skall varje engagerad agera efter sin lust och övertygelse. Detta gör att problemförståelsen kan ta olika uttryck, både individuellt och lokalt. Analysen av de övriga två förändringsprocesserna visade att det är nätverksbyggande, lösningsfokus, frivillighet och att inte peka finger åt varandra som är de viktigaste delarna av den realiserade strategin.

Sökord: resiliens, omställning, omställningsrörelse, Omställning Sverige, Omställning Alingsås

Abstract

The purpose of this study was to identify the social movement Transition Sweden's strategy for increasing local resilience. The focus has been on the sub processes that the realized strategy consists of. Questions at issue that the study responded to concern the three sub processes *problem understanding*, *mobilization* and *communication*. To achieve the purpose of the study a case study was conducted of a local Transition Sweden working group in Alingsås. Through qualitative interviews, observation and textual analysis, empirics have been obtained that were analyzed to clarify a result.

The result shows that the movement's *problem understanding* is based on a perceived need for a more resilient society. From this insight, every engaged person shall act according to their lust and belief. Because of this, the problem understanding takes many expressions, both individually and locally. The analysis of the other two processes of change showed that it is networking, solution focus, voluntariness and not pointing fingers at each other that are the most important parts of the realized strategy.

Keywords: resilience, transition, transition movement, Transition Sweden, Transition Alingsås

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	6
1.3 Problemställning	6
1.4 Avgränsningar.....	6
1.5 Disposition.....	7
2. Bakgrund och sammanhang	8
2.1 Resiliens	8
2.2 Framväxten av omställningsrörelsen	9
2.3 Beskrivning av Omställning Sverige	11
2.4 Upplevda hot mot samhället	14
2.5 Kapitelsammanfattning	17
3. Studiens tillvägagångssätt	18
3.1 Valet av metod.....	18
3.2 Vårt material	21
3.3 Kapitelsammanfattning	23
4. Använd teori	24
4.1. Teoretiska referensramar	24
4.2 Kapitelsammanfattning	27
5. Empiri	28
5.1 De intervjuade.....	28
5.2 Fallstudie Omställning Alingsås.....	29
5.3 Kapitelsammanfattning	37
6. Analys av förändringsdimensioner	38
6.1 Att förstå problematiken.....	38
6.2 Att mobilisera	40
6.3 Att kommunicera	41
6.4 Kapitelsammanfattning	43
7. “Förändring genom omställning”	44
7.1 Problemförståelse.....	44
7.2 Mobilisering.....	44
7.3 Kommunikation	44
7.4 Sammanfattande tabell	45
7.5 Kapitelsammanfattning	45
8. Avslutande reflektioner.....	46
Referenser	49
Bilaga 1 – intervjuguide.....	51

Förord

Vi skulle vilja börja med att tacka vår handledare Kjell Mårtensson för hans tålamod och konstruktiva kommentarer.

Även ett stort tack till de intervjuade i Omställning Alingsås. Deras positiva bemötande och snabba svar på brådskande frågor har varit till stor hjälp under studiens gång.

Avslutningsvis vill vi tacka landsbygdsutvecklaren Sassi Wemmer och Omställning Sveriges koordinator Jan Forsmark för deras stöd och inspiration.

1. Inledning

I detta inledande kapitel börjar vi med en kort beskrivning av bakgrunden till uppsatsen. Därefter presenteras uppsatsens syfte och problemställning följt av avgränsningar och uppsatsens disposition.

1.1 Bakgrund

Vi blir ibland påmind om vårt samhälles sårbarhet. Det kan vara i form av en storm vid namnet Gudrun, en vulkan som vaknar till liv och lamslår flygtransporter eller en översvämning som drabbar oss. Oavsett anledning behövs det inte många dagar utan el, transporter eller andra för vårt samhälle idag så viktiga funktioner, innan vi får problem med nödvändigheter som värme, mat och hygien.

Många av dessa viktiga funktioner är beroende av fossila bränslen och dessutom spås framtida naturkatastrofer bli fler till följd av ökade koldioxidutsläpp (IPCC, 2007). Dessa utsläpp är en direkt konsekvens av vårt utnyttjande av ändliga fossila bränslen. (IPCC, 2007) Vi har i vårt samhälle byggt in oss i ett beroende av en råvara vilken till lika är orsaken till många av dagens, och framför allt morgondagens, miljöproblem. Den fråga som vi som miljövetare, och säkert många andra, ställer oss är hur detta dilemma kan lösas och vilka möjligheter det finns till förändring.

I sökandet av uppsatsämne presenterades omställningsrörelsen för oss av landsbygdsutvecklaren Sassi Wemmer. Denna rörelse, som fokuserar på människors initiativkraft och som genom lösningsfokuserad verksamhet vill skapa starka och hållbara lokalsamhällen, fängade vårt intresse. Inför vårt val av problemställning sökte vi efter tidigare vetenskaplig forskning om omställningsarbete och behovet av den. Vi fann flera intressanta artiklar, bl.a. *Eco-localisation as a progressive response to peak oil and climate change - A sympathetic critique* (North, 2010), *Resiliens, Adaptability and Transformability in Social-ecological Systems* (Walker, Holling, Carpenter & Kinzig, 2004) och *Building capacity for low-carbon communities: The role of grassroots initiatives* (Middlemiss & Parrish, 2010). Efter att studerat dessa m.fl. uppfattade vi att det fanns vissa aspekter av omställningsarbete som inte belysts så mycket. Vi blev främst intresserade av att se hur omställningsrörelsens strategi för förändring gestaltar sig, vilket kommer att behandlas i denna uppsats.

1.2 Syfte

Syftet är att genom ingående studier av Omställning Sverige identifiera deras sätt att arbeta för att nå ökad lokal resiliens. Detta sätt att arbeta ser vi som en realiserad strategi. För att förstå och i studien kunna rekonstruera denna strategi syftar vi åt att beskriva de delprocesser den består av. Resultatet består av en tydlig modell som vi kan resonera kring, en modell vi valt att kalla "Förändring genom omställning". Syftet är att denna modell skall fylla flera funktioner. Den skall möjliggöra för andra att se hur Omställning Sverige arbetar samt genom de använda analysverktygen underlätta en jämförelse med andra sociala rörelsers realiserade strategier.

1.3 Problemställning

Undersökningens övergripande problemformulering är att identifiera vad som är signifikant för den process i vilken Omställning Sveriges realiserade strategi för förändring tar form. Utöver denna problemställning kommer svar sökas kring de förändringsdimensioner, som i studien även benämns som delprocesser, som leder till den förverkligade strategin samt kring eventuella styrkor och svagheter rörelsen besitter.

- Hur formuleras problem inom rörelsen?
- Hur arbetar rörelsen med mobilisering?
- Hur kommunicerar den internt och externt?
- Vilka styrkor och svagheter har Omställning Sverige som rörelse?

1.4 Avgränsningar

Vi har valt att studera omställningsrörelsen i Sverige. Rörelsen finns etablerad i många länder runt om i världen men studiens syfte har varit att se hur den svenska verksamheten arbetar. I bakgrundsmaterialet tar vi dock upp ursprunget till rörelsen, dvs Transition Movement som startade i England, detta för att få en bild av rörelsens uppkomst och historia.

I fallstudien är arbetet begränsat till att omfatta en omställningsgrupp i Sverige. Vid våra första kontakter med Omställning Sverige fick vi information om att Alingsås var en av de orter där omställningsarbetet hade utvecklats väl under den relativt korta tid de varit aktiva.

Alingsås valdes därför ut som ort för fallstudien för att vi skulle kunna få ut så mycket information om rörelsen som möjligt.

Vidare har ingen värdering gjorts av de genomförda aktiviteterna, varken i Alingsås eller övriga Sverige. Det har inte varit vårt mål i detta arbete att utvärdera de effekter som arbetet har inneburit eller hur väl förändringsarbetet har mottagits av allmänheten.

1.5 Disposition

I kapitel 1 beskrivs kortfattat arbetsfältet för studien och vilka avgränsningar som valts. Konkreta frågeställningar presenteras och ett syfte utvecklas. I kapitel 2 utvecklas problemställningen och en bakgrund ges till forskningsområdet. Begrepp och fallstudie sätts här i ett förståeligt sammanhang. I kapitel 3 presenteras och motiveras de metoder som valts. Vidare i kapitel 4 redovisas vilka teoretiska referensramar som används i studien. Den insamlade empirin beskrivs i kapitel 5 för att sedan i kapitel 6 analyseras med hjälp av de teoretiska verktygen. I kapitel 7 sammanställs analysens resultat i modellen "Förändring genom omställning". I det avslutande kapitel 8 avslutas studien med reflektioner och diskussioner kring gjorda slutsatser och dess användningsområde.

2. Bakgrund och sammanhang

I kapitel 2 kommer begreppet *resiliens* att förklaras och dagens samhälle och dess behov av en ökad resiliens att diskuteras. Därefter presenteras framväxten av omställningsrörelsen som ett svar på behovet av resiliens och en positionering av omställningsrörelsen som en social rörelse görs. Omställningsrörelsen kommer sedan att presenteras och dess grundfilosofier att beskrivas. Vidare kommer bakgrundsorsakerna till framväxten av omställningsrörelsen att förklaras. Dessa orsaker består av de förändringar i omvärlden, som rörelsen framhåller kommer att inträffa, vilka kräver förändringar i vårt samhälle för att trygga vårt framtida välbefinnande.

2.1 Resiliens

Tänk dig en värld utan olja... hur hade våra liv sett ut då? Vi tar idag många av våra ägodelar och bekvämligheter för givna. Vi är beroende av olja och enligt uppgifter från 2004 är 90 % av våra transporter oljedrivna och 95 % av de varor och livsmedel som vi konsumerar är förenade med oljeanvändning (Leggett, 2006:25). Om oljan skulle bli en bristvara, bli mycket dyrare eller helt försvinna, kommer det att innebära stora påfrestningar för samhället (KBM, 2007).

Hur samhället klarar av att anpassa sig och fortsätta fungera efter yttre påfrestningar kan vara avgörande för samhällets fortlevnad och välbefinnande. Dessa yttre påfrestningar kan till exempel vara ekonomiska kriser, klimatförändringar, naturkatastrofer eller knapphet av resurser (Folke, 2006). Denna förmåga att stå emot yttre påfrestning, vidmakthålla sin funktion samt förmåga att utvecklas kallas *resiliens* (Walker et al., 2004). Enligt Folke (2006) saknar ett samhälle utan resiliens anpassningsförmåga. Dagens samhälle är p.g.a. det ovan nämnda oljeberoendet, samhällets syn på ekonomisk tillväxt och globaliseringen i behov av ökad resiliens för att kunna stå emot kommande förändringar (Jackson, 2011b; Walker et al., 2004; Korhonen & Seager, 2008). Ett samhälle med många olika näringsgrenar och olika försörjningsmöjligheter blir mindre sårbart (Omställning Sverige, 2010; Hallgren, 2009). Likaså är ett samhälle med ett starkt lokalt näringsliv och en stark lokal livsmedelsförsörjning, som inte är beroende av fossila bränslen, mer resiliens och tåliga för förändringar. Hallgren (2009) skriver i boken *Det gröna skiftet* om just behovet av att skydda det lokala och arbeta

för en lokalisering med en stark lokal ekonomi. Hallgren (2009) menar att det lokala behöver skyddas och få stöd på en global nivå. Detta eftersom ekonomier och näringar som växt fram lokalt påverkas av politiska beslut på en global nivå.

Till skillnad mot begreppet hållbar utveckling, som med tiden har blivit ett vedertaget begrepp inom miljöarbete, har resiliens en mer heltäckande betydelse (Korhonen & Seager, 2008). Medan hållbar utveckling och hållbarhetsbegreppet fokuserar på att minska specifika miljöbelastande aktiviteter är resiliens ett mer generellt mått på hur motståndskraftigt ett samhälle är (Korhonen & Seager, 2008). Arbetet med hållbar utveckling är ofta fokuserat på vilket materialval som är minst miljöbelastande, vilken teknik som är minst energikrävande osv. (Omställning Alingsås, 2011). Genom att utgå från resiliensbegreppet tas ett vidare grepp på problematiken och samhällets sårbarhet. Våra konsumtionsvanor, vår livsstil och vårt samhälles beroende av fossila bränslen ifrågasätts (Hornborg, 2010). Boyd, Crépin, Galaz, Norberg och Olsson (2007) anser att resiliens är grunden för hållbar utveckling och en förutsättning för ett välmående samhälle i framtiden.

2.2 Framväxten av omställningsrörelsen

Som en aktion för att skapa en positiv bild av framtiden och för att väcka uppmärksamhet om de hot som hade identifierats samt för att vara en del av lösningen startades omställningsrörelsen (Hopkins, 2008). Den allra första omställningsgruppen startades i Totnes, England i september 2006. Rob Hopkins är grundaren och frontfigur inom rörelsen och även författare till rörelsens handbok "*The Transition Handbook*" (Hopkins, 2008). Grunden till framväxten av omställningsrörelsen ligger i insikten om klimatförändringar och det beroende vårt samhälle har skapat av fossila bränslen, framför allt olja. Rörelsen betonar vikten av att öka lokala samhällens resiliens för att skapa ett välmående samhälle i framtiden. Arbetet med att stärka resiliensen sker bland annat genom arbete med att förändra samhällets energibehov, transporter och livsmedelsförsörjning.

Likt Hallgren (2009), som nämns ovan, ser omställningsrörelsen behovet av starka lokalsamhällen med en ökad självförsörjning. Dock betonar de båda kraftigt att syftet inte är att skapa avskärmade samhällen, där kontakt med omvärlden upphör (Hallgren, 2009; Hopkins, 2008). Med insikten om att allt inte går att producera lokalt uppmanar de till att producera det som är möjligt lokalt.

Vi är inte ute efter att skapa en "ingenting in, ingenting ut" ekonomin, utan snarare att låta ekonomiska flöden sluta sig där så är möjligt och att producera det vi kan lokalt. (Hopkins, 2008:68)¹

Hopkins och övriga medlemmar i omställningsrörelsen ville åstadkomma en social förändring. De saknade formell makt och utnyttjade denna kollektiva mobilisering för att skapa uppmärksamhet, nya visioner och förändring. Detta sätt att arbeta är vad Jamison och Wettergren, (2006) samt Fuentes och Frank (1989) hävdar är kännetecknande för en social rörelse. Fuentes och Frank (1989) menar också att sociala rörelser "fyller ett tomrum där staten eller andra sociala eller kulturella organisationer är oförmögna eller ovilliga att agera för deras medlemmars intresse"(Fuentes & Frank, 1989)². Omställningsrörelsen reagerade på den rådande synen i samhället att tekniken kan rädda oss från de problem som fossila bränslen och tekniken har skapat. De ville fylla tomrummet som de ansåg existera där varken stat eller andra organisationer arbetade för mer resilienta samhällen med lägre energikonsumtion, högre självförsörjning och smarta lokala lösningar (Hopkins, 2008).

Dock inser Hopkins (2008) att omställningsrörelsen inte kan utföra all förändring själv, han skriver i inledningen av *The Transition Handbook* att omställningsrörelsen inte är den enda svaret på samhällets problem. Även länders regeringar och näringsliv måste vidta förändringar, men enligt Hopkins, är dessa förändringar dömda att misslyckas om vi inte först kan uppnå "en känsla av förväntan, upprymdhet och en kollektiv uppmaning till upplevelser i en större skala" (Hopkins, 2008:15)³. Detta problem, med svårigheten att genomföra förändringar, togs även upp av en lokalpolitiker i Alingsås då han deltog i ett politikermöte som ordnades av Omställning Alingsås. Han hävdade att "*politikerna vill genomföra förändringar men att de måste ha opinionen med sig annars blir det ramaskri om välfärden naggas*" (Omställning Alingsås, 2011c). Omställningsrörelsen vill påverka opinionens inställning till förändring men inte genom skrämselfpropaganda, utan som Hopkins (2008) uttrycker det genom att måla upp en vision av ett bättre samhälle:

---

¹ We aren't looking to create a 'nothing in, nothing out' economy, but rather to close economic loops where possible and to produce locally what we can.

² the void they fill where the state and other social and cultural institutions are unable or unwilling to act in the interests of their members (Fuentes & Frank, 1989).

³ this sense of anticipation, elation and a collective call to adventure on a wider scale (Hopkins, 2008:15).

Alltför ofta försöker miljöaktivister engagera människor genom att måla upp apokalyptiska visioner av framtiden som ett sätt att skrämja dem till handling. Frågan /.../ är vad som skulle hända om vi omvänt angrep detta, målar en bild av framtiden så lockande att människor instinktivt känner sig dragna till det. (Hopkins, 2008:79)⁴

2.3 Beskrivning av Omställning Sverige

Omställningsrörelsen i Sverige går under namnet *Omställning Sverige* (från nu används förkortningen OS i texten) och är en ung organisation, den startades så sent som 2008. I Sverige var det Hela Sverige Ska Leva (från nu används förkortningen HSSL i texten) som kom i kontakt med omställningsrörelsen i England och beslutade att starta en svensk motsvarighet. HSSL har sedan 2003 arbetat med projekt för hållbara bygder och såg denna organisation som ett sätt att utveckla detta arbete (Hela Sverige Ska Leva, 2011a; 2011b).

Verksamheten bygger på lokala initiativ för omställning. Dessa initiativ, som kallas omställningsgrupper, kan omfatta en ort, en stadsdel, en bygd eller annat lämpligt område. OS har haft en snabb utveckling, flera omställningsgrupper har bildats i Sverige sedan starten 2008. Det finns i dagsläget (april 2011) 2285 registrerade medlemmar och 117 omställningsgrupper (Omställning Sverige, 2011). Organisationen beskriver sig själva på sin hemsida så här:

Nätverket för oss som tar lokala omställningsinitiativ för att möta de utmaningar som oljetopp (svensk översättning av peak oil) och klimatförändring ställer oss inför. (Omställning Sverige, 2011)

OS är uppbyggt som ett nätverk och har inte någon traditionell föreningsstruktur i och med att det saknas styrelse och styrelseledamöter. All verksamhet i omställningsgrupperna sker ideellt. Då det inte är en förening betalas ingen medlemsavgift och det finns således ingen ekonomi i grupperna. I de olika omställningsgrupperna runt om i landet leds och samordnas arbetet av styrgrupper. Rekommendationen från OS är att då fem aktiva medlemmar finns bör en styrgrupp bildas (Omställning Sverige, 2010).

---

⁴ Too often environmentalists try to engage people in action by painting apocalyptic visions of the future as a way of scaring them into action. The question /.../ is what would happen if we came at this the other way round, painting a picture of the future so enticing that people instinctively feel drawn towards it. (Hopkins, 2008:79)

Organisationen utgår från de tankar och riktlinjer som beskrivs i *The Transition Handbook*, skriven av grundaren Rob Hopkins (2008). OS har sammanställt en svensk skrift för inspiration och handledning *Ställ om Sverige!* (Omställning Sverige, 2010) Dessa båda dokument utgör basen för hur organisationen arbetar. Enligt rörelsen finns det stor frihet för grupper att själva anpassa sitt arbete till lokala förutsättningar och önskemål (Hela Sverige Ska Leva, 2011a).

Omställningsrörelsen säger sig vara religiöst och politiskt obunden och välkomnar alla som vill verka för lokal omställning. OS vill förändra samhället så att det blir mer resilient, detta på grund av det hot de har identifierat i form av klimatförändringar och en framtid brist på olja. Verksamheten baseras på människors initiativkraft och vill genom människors engagemang skapa starka och hållbara lokalsamhällen som möjliggör för människor att leva ett gott liv. Rörelsen grundar sitt arbete i människors ”*vilja, lust, glädje, helhetsyn och möjligheter*” (Omställning Sverige, 2010:5).

Enligt OS har många människor svårt att ta till sig fakta om tillstånd som de inte tror sig kunna påverka. Människor behöver konkreta förslag på åtgärder för att komma igång med förändringar och OS föreslår att det redan i uppstarten av omställningsarbetet genomförs något konkret projekt (Omställning Sverige, 2010:16).

För att skapa ett starkt och fossilfritt lokalsamhälle behöver vi komma över vanliga trösklar mot engagemang, som känslan av maktlöshet, isolering och att hållbarhetsfrågan är för stor att greppa. Det skapar ingen handlingsberedskap. Vägen framåt är istället att skapa: (I) en positiv idé om framtiden; (II) en säker plats för att diskutera hur förändringarna berör oss; och (III) ett sätt som bekräftar och firar lokala framsteg. När vi vågar tänka tanken att det vi gör tillsammans faktiskt spelar roll och känner att vi har roligt under tiden, blir det lättare att komma över de känslomässiga låsningar som annars kan finnas. (Omställning Sverige, 2010:20)

OS föreslår 12 steg för att underlätta uppstart och arbetet i omställningsgrupperna. Stegen behöver inte följas från 1-12 utan kan genomföras i olika ordning eller arbetas med parallellt. Enligt OS är det dock en rekommendation att genomföra steg 1-5 till att börja med, då detta har visat sig ge ett bra resultat. I de inledande fem stegen handlar det om att söka kontakt med andra och att bilda en styrgrupp då det finns fem aktiva personer. Vidare berör de första stegen vikten av att skapa goda relationer och söka samarbetspartners samt att öka medvetenheten och engagemang för omställningen. Även att skapa delaktighet, vilket kan uppnås genom att vid möten skapa en trygg och tillåtande atmosfär, tas upp i dessa inledande

steg. Alla ska få komma till tals och alla uppmuntras att arbeta med det de brinner för. Under det sistnämnda steget tas även olika mötesmetoder upp som kan användas för att genomföra lyckade och kreativa möten. OS uppmuntrar till firande av att omställningen börjar och sedan fortlöpande hitta anledningar till att fira. De resterande stegen, steg 6 till 12, omfattar konkreta förslag till handling så som att skapa visioner, starta arbetsgrupper, synliggöra de förändringar som sker, att ta lärdom av fram- och motgångar samt att ta lärdom av förlorad kunskap genom att studera och lära äldre hantverk. Genom att låta människor arbeta med det de brinner för skapas engagemang och passion, vilket ska göra omställningsarbetet roligt och lustfyllt. Det tolfte steget är att sammanställa visioner, idéer och ställningstagande till en omställningsplan. Denna kan användas vid kommunikation med invånare, kommun och andra myndigheter. OS uppmanar även omställningsgrupper att själva lägga till ytterligare steg om så önskas. (Omställning Sverige, 2010)

OS sammanfattar sitt arbete i sju principer för omställning, vilka presenteras och beskrivs nedan:

Synliggör en positiv framtid. OS menar att för att kunna vara delaktig och skapa en framtid som är önskvärd måste positiva visioner ligga till grund för arbetet.

Verka för ökad medvetenhet. Med insikten om att det presenteras motstridiga uppgifter i media verkar OS för att berätta vedertagen fakta och har tillit till att människor hittar egna svar och fattar bra beslut. Omställningsrörelsen för sällan kampanjer mot saker utan försöker på ett positivt sätt underlätta för förändring.

Poängtera att alla behövs. Allas kunskap värderas högt. Det är upp till alla deltagare att arbeta med det som han/hon har färdigheter i eller intresse av. Finns det ingen arbetsgrupp för just detta välkomnas de som önskar starta en.

Gör det enkelt. Och kraftfullt. De tolv stegen för omställning som presenterats ovan ska enligt OS ses som ett enkelt sätt att arbeta praktiskt med omställningen.

Bygg resiliens. Omställningsrörelsen strävar efter att minska sårbarheten och att öka resiliensen.

Sök lokala lösningar. Frågor ska lösas lokalt för att genomföra de förändringar som är bäst i just de aktuella frågorna för denna plats.

Stimulera in- och utvändigt omställning. Omställningsrörelsen vill arbeta med frågor som berör våra värderingar, vår verklighetsuppfattning och vår världsbild. De är väl medvetna om att frågor som berör vår planets överlevnad kan väcka starka känslor av sorg och rädsla - detta menar de kan vara orsaken till att många personer förnekar att det finns några hot. (Omställning Sverige, 2010; Omställning Alingsås, 2011a)

I detta avsnitt har en inblick i OSs arbete getts. Vi kommer i följande avsnitt att för läsaren presenterar de hot mot dagens samhälle som organisationen anser kräver handling för ökad resiliens.

2.4 Upplevda hot mot samhället

De faktorer som främst lyfts fram av omställningsrörelsen, som kräver ökad resiliens i samhället, är peak oil, klimatförändringar och ekonomiska kriser (Omställning Sverige, 2010). Nedan kommer dessa hot att beskrivas i korthet.

2.4.1 Peak oil

Att många av våra resurser på denna jord är begränsade råder det ingen tvekan om. Dessa ska försörja en ständigt växande befolkning med ökade behov och konsumtionsvanor. Oljan är en begränsad resurs som i dag är en förutsättning för att vårt samhälle ska fungera (Legget, 2006). Hotet från Peak oil, det vill säga när maximal råoljaproduktion är uppnådd och en brist eller kraftig prishöjning kan uppstå, gör att vårt samhälle måste anpassa sig till en framtid där fossila bränslen blir allt mer knappa. När denna olje-topp kommer att inträffa eller har inträffat råder det delade meningar om. Oavsett när oljetillgångarna blir knappa, kräver problematiken en ändrad syn på de fossila bränslen som idag är en grundförutsättning för många av de funktioner i samhället som vi tar för givet (Legget, 2006). Medan vi idag förbrukar fyra fat olja görs fynd som resulterar i utvinning av ett fat, vilket innebär att gapet mellan förbrukad mängd och nya oljefyndigheter ständigt växer (Hopkins, 2008). Denna relation synliggörs i diagram 1 nedan, där de fyndigheter som antas göras i framtiden visas med vita staplar (*future discovery*) och förbrukningen utgörs av den svarta linjen (*production*).

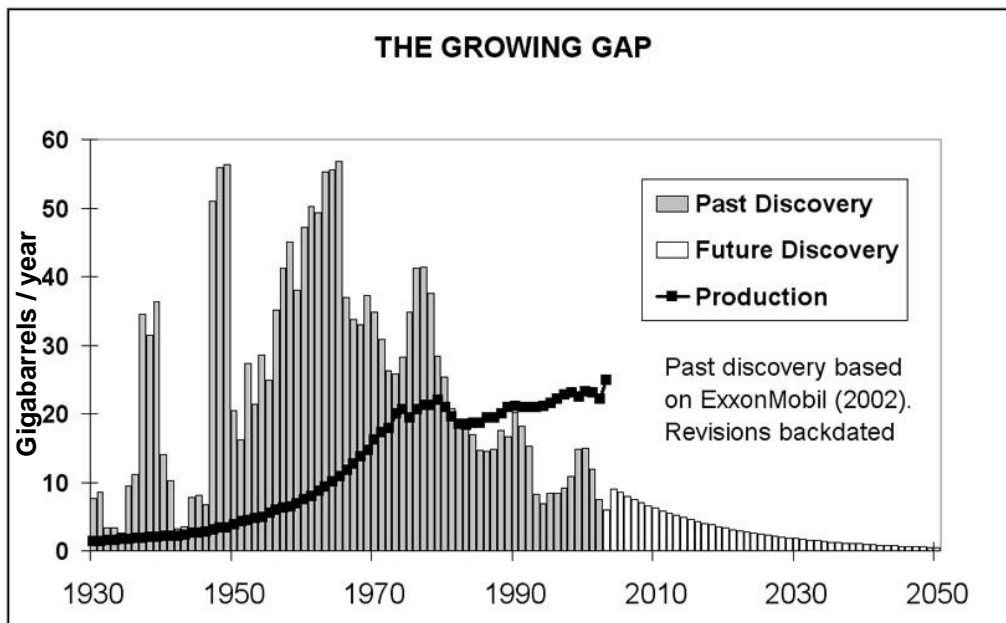

Diagram 1: Det ökade gapet mellan ny fyndigheter av olja och förbrukning av olja (Hopkins, 2008:21)

2.4.2 Klimatförändringar

Ytterligare en förändring som kan komma att påverka vårt samhälle i framtiden är de klimatförändringar som förutspås till följd av höjda koldioxidhalter i atmosfären. Enligt IPCC (2007) kommer både medeltemperaturen och havsnivåerna att stiga. De ökade temperaturerna påverkar vattnets naturliga kretslopp vilket i sin tur kan innebära ökade mängder nederbörd på platser som redan idag är regnrika samt mindre mängder på redan idag torra platser (IPCC, 2007). Detta kan även yttra sig i att mer extrema väderförhållanden blir mer vanliga, t.ex. översvämningar, cykloner och extrem torka (IPCC, 2007). Dessa förändringar innebär att samhällen måste ta hänsyn till kommande förändringar i sin långsiktiga samhällsplanering.

Enligt omställningsrörelsen finns det flera indikationer på att den hos många i dag gällande livsstilen inte är hållbar. Både peak oil och klimatförändringsscenarioet, menar de, talar för att en förändring mot ett samhälle mindre beroende av fossila bränslen behövs. (Omställning Sverige, 2010)

2.4.3 Ekonomin

Andra aspekter som kan komma att påverka samhällen i framtiden är ekonomiska kriser. Hur klarar sig samhället om ytterligare finanskriser likt de i USA och Europa de senaste åren

inträffar och om de dessutom återkommer mer frekvent. Om detta och om hur en välfärd utan tillväxt är möjlig har forskaren Tim Jackson (2011a) skrivit en rapport om på uppdrag av den Brittiska regeringen. Han hävdar att välfärd utan tillväxt är ett mål att sträva efter. I sin bok uttrycker han det som följande:

Idén om en icke-växande ekonomi må vara en styggelse för en ekonom. Men idén om en opphörligt växande ekonomi är en styggelse för en ekolog (Jackson, 2011b:33).

Detta citat visar på de motsättningar som finns i dagens samhälle mellan ekonomernas och ekologernas syn. Den länge rådande politiken med ständig tillväxt som huvudsakligt mål har kritiserats från många håll (Hornborg, 2010; Hallgren, 2009; Hopkins 2008; Jackson, 2011b; Forsberg, 2007). Den lösning som politiken och näringslivet främst hängivit sig åt är den ekologiska moderniseringen. Den innebär att man förespråkar teknologisk utveckling som lösning på samhällets miljöproblem och att en ekonomisk tillväxt anses vara en förutsättning för denna utveckling (Wärneryd, Hallin & Hultman, 2002). Wärneryd et al. hävdar att ekologisk modernisering inte medför stora förändringar i människors sociala och kulturella verklighet, inga radikala förändringar i den gällande livsstilen krävs och inte heller materiella uppoffringar. Detta innebär också att ansvaret för miljöproblemen flyttas från individen till företag och näringsliv, vilka utnyttjar hållbarheten som ett marknadsföringsargument (Wärneryd et al. 2001). Som nämnts ovan riktar bland annat Hornborg (2010) kritik mot detta resonemang då han menar att det är industrialiseringen som orsakar dagens miljöproblem och att ytterligare konsumtion inte är en realistisk lösning.

Enligt omställningsrörelsen har begreppet *lokal ekonomi* växt fram som en motreaktion till den traditionella nationalekonomin och dess tilltro till globalisering och ständig tillväxt (Omställning Sverige, 2010:47) Den lokala ekonomin bör, enligt omställningsrörelsen, stärkas och den lokala handeln gynnas i möjligaste mån. Ett sätt att göra detta på är att införa en lokal valuta, vilket har gjorts i Totnes (Hopkins, 2008:190). På detta vis hålls pengarna i lokala omlopp, vilket gynnar den lokala ekonomin. Det innebär att bl.a. transporter av mat, människor och varor kan minska samt att lokal livsmedelproduktion uppmuntras (Hornborg 2010:66; Omställning Sverige, 2010:46-50).

2.5 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har problemställningen utvecklats och begreppet resiliens har förklarats. Vidare har omställningsrörelsens ursprung och filosofi beskrivits. OSs organisationsstrukturer och grunder för omställningsarbete har presenterats. Avslutningsvis beskrivs de scenario som, enligt omställningsrörelsen, kommer sätta samhällets resiliens på prov.

3. Tillvägagångssätt

Detta kapitel börjar med en utförlig beskrivning av de metoder som valts. Dessa motiveras löpande och det redogörs för hur de har använts. Vidare presenteras populationen samt på vilka grunder det urval som gjorts vilas. Avslutningsvis tas eventuella svagheter med vår metod upp.

3.1 Valet av metod

Insamlandet av empiri har skett genom två metoder, kvalitativa samtalsintervjuer samt direktobservationer. En aspekt av samtalsintervjuundersökningar som var viktig för oss är att de ger en bra möjlighet att registrera det som är oväntat, något som en enkätundersökning sällan lyckas registrera (Trost, 1997). En annan fördel med denna metod är att det direkt går att följa upp intressanta svar. På detta sätt var det efterhand möjligt för oss att se mönster som annars lätt missats. Inför intervjuerna och skapandet av en intervjuguide (se Bilaga 1) läste vi in oss ordentligt i ämnet för att få en god förståelse. Att vara noga med att veta vad som eftersträvas i intervjun är något Trost (1997) poängterar i sina råd för en god intervju och detta var något som eftersträvades. Detta underlättade också för skapandet av en så bra intervjuguide som möjligt. Vi tog fasta på Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2009) tips om innehåll och form. Detta innebär att guiden strukturerades efter olika teman. Teman vi valde var:

- *Bakgrund.* Detta för att snabbt få en bild av den intervjuade där han eller hon får berätta om sitt liv, intresse, eventuell utbildning mm. Bra för att skapa en avslappnad relation.
- *Omställning Sverige.* Här fokuserar guiden på hur de intervjuade kom i kontakt med OS och vad det var som tilltalade dem. Bra för oss då vi får ett intryck av hur OS når människor samt vilka aspekter som lockar.
- *Omställning Alingsås.* Frågor kring OAs historia och hur de jobbar lokalt.
- *Förändringsprocessen för dig.* Här ligger fokus på vad det var som gjorde att ett engagemang tog fart och vilka de personliga drivkrafterna är.
- *Framtid.* Här rörde vi oss kring frågor om förhoppningar och visioner.
- *Praktik.* Infallsvinkeln här var att få reda på vilka eventuella styrkor och svagheter de engagerade tyckte sig identifiera i OS.

Essaiasson et al:s (2009) tips om form innebär att en dynamisk situation skapas att använda guiden i, detta för att ett levande samtal kunde uppstå (Essaiasson et al., 2009:298). För att lyckas med detta såg vi till att samtliga av våra intervjuer, förutom de tre som gjordes över telefon, utfördes i Omställning Alingsås (från nu används förkortningen OA i texten) möteslokaler där de intervjuade kände sig hemma och att dörrar var stängda så att störningsmomenten blev så få som möjligt. Under intervjuerna följdes till största möjliga mån de tips som Trost (1997) och Kvale (1997) resonerat för i sina texter. Detta innebar att vi arbetade för att vara strukturerade, dvs inte hoppa fram och tillbaka i guiden, samt att både inleda och avsluta på ett mjukt vis som gjorde att samtliga kände sig bekväma. Dessutom försökte vi undvika att använda svårbegripliga begrepp och avancerat språkbruk. Dock fick vi uppfattningen att samtliga av de intervjuade hade bra förkunskaper kring begrepp så efterhand så höjdes nivån ofta i intervjuerna. Innan vi träffade de som skulle intervjuas samtalade vi om att vi skulle, också efter råd av Kvale (1997) och Trost (1997), undvika att ställa hypotetiska frågor och inte stressa intervjun, utan istället låta det ta den tid det tar. Detta var något som vi tyckte vi lyckades med och något som gjorde att vi kände att vi fick bra kvalitet på vår empiri.

Utöver intervjuerna gjordes två stycken observationer. Dessa var båda, om än i varierande utsträckning, vad Öhlander (1999) kallar deltagande observationer. Detta innebär att vi inte endast som Öhlander (1999) uttrycker det fungerade som en ”fluga på väggen” utan till viss del själva deltog i de sammankomster och diskussioner vi observerade. Våra primära hjälpmedel var penna och anteckningsblock och vi var öppna med vår agenda och identitet. Fördelar med denna metod är enligt Öhlander (1999) bland annat att den kan få fram kunskaper om sådant som människor tar för givet till sådan grad att de inte nämner det i en intervju. Han skriver vidare att en del ämne kan människor tycka är så pass svåra, känsliga eller kontroversiella att de inte nämner dem i en intervju, medan man i en observation kan få en helt annan insikt. En tredje fördel är att vissa saker uttrycker människor inte verbalt, men genom sitt praktiska beteende och gestaltning kan en observatör få kunskap om just detta. Det fjärde och kanske det tyngsta argumentet är att vi som observatörer kan identifiera skillnader mellan det någon säger sig göra och det de faktiskt gör. En intervju är subjektiv och uttrycker ofta hur man önskar bete sig, men omständigheter gör att dessa ideal kan vara svåra att förverkliga (Öhlander, 1999). Vår nyfikenhet som forskare inför vår uppgift är något positivt, men endast i kombination med systematik och medvetenhet fungerar den i

forskningsprocessen (Öhlander, 1999). Detta var något vi resonerade kring före och efter observationerna och vi beaktade även Öhlanders (1999:79) varning om att inte låta sig styras av det som fascinerar.

Efter observationerna satt vi ner och gick igenom vårt material och de erfarenheter vi gjort. Efter varje observation skapades ett dokument där vi skrev ner det vi uppfattat som viktigt. Den insamlade empirin genom intervjuer och observationer, samt en begränsad del material som ansågs avgörande för att besvara problemställningen, studerades extra intensivt genom såkallad kvalitativ textanalys. Enligt Esaiasson et al. (2009:237) är det genom att intensivt fokusera på de delar av en text som anser vara viktig som resultat kan nås. Då kan de resonemang hittas som ligger dolda mellan raderna, argumentationskedjor som i sin tur kan besvara för oss viktiga frågor. Esaiasson et al. (2009:238) visar på två användningsområden för denna metod, att systematisera eller kritiskt granska. Vi valde att systematisera för att på så vis fokusera på att klargöra tankestrukturen i texten, ordna dem logiskt samt i slutligen klassificera dem enligt de teoretiska analysverktyg vi valt att använda (se kap. 4.1). Utöver detta har vi studerat relevant litteratur för att få en så klar bild av OS och de uppgifter organisationen anser sig arbeta med.

Upplägget med vårt arbete utgår från begreppet resiliens. Begreppet i sig, och problematiken förknippat med det, är högaktuella inom forskning och samhällsdebatt (Stockholm Resilience Centre, 2011). Genom att ha ett tydligt och beskrivande kapitel 2 önskar vi ge läsaren de förkunskaper som krävs för fortsatt läsning. Där positionerar vi rörelsen och förklarar begrepp. Vi valde sedan att ha tydliga teoretiska referensramar i kapitel 4 som ska göra det möjligt för oss att analysera vårt material till ett begripligt och relevant resultat. Genom att låta empirin tala för sig själv i kapitel 5 låter vi läsaren få en så heltäckande bild som möjligt av vår fallstudie. Analysen i kapitel 6 blir då lätt att följa och vår kategorisering i förändringsdimensioner känns som en naturligt steg inför de resultat som presenteras i kapitel 7. I det avslutande kapitlet 8 väljer vi att diskutera resultatet i kapitel 7, samt att leda läsaren vidare i våra resonemang och tankar kring studiens nytta och hur vi ser på rörelsens arbete.

3.2 Vårt material

För att kunna genomföra vårt syfte med att undersöka OSs strategi för resiliens, valde vi ut en lokal svensk arbetsgrupp som fallstudie. Efter att ha läst om organisationen i Sverige samt samtalat med Jan Forsmark, den enda anställde organisationen har, och Sassi Wemmer, landsbygdsutvecklare i Sjuhärad kom vi fram till att arbetsgruppen i OA passade vårt syfte. Organiseringen i Alingsås har enligt Jan Forsmark varit lyckad och resulterat i en mycket driven lokalgrupp, detta trots att den startades så sent som 2009 (Omställning Alingsås, 2011a).

Urvalet i denna population för samtalsintervjuer, dvs engagerade i OA, har till en början följt principen om centralitet. Detta innebär att målet har varit att nå så kallade ”centralt placerade källor” (Esaiasson et al., 2009:291). I denna ambition kontaktades tre personer i den samordnande styrgruppen i Alingsås. Denna styrgrupp består av åtta personer som en gång i månaden träffas för att ta övergripande beslut samt hantera de eventuella frågor som kommer från arbetsgrupperna (se kap. 2.3). Dessa tre personer intervjuades var för sig i OA möteslokaler i Alingsås. För att på ett källkritiskt trovärdigt sätt få tillräckligt med information om hur organisationen fungerar lät vi dessa tre intervjuade rekommendera oss vidare bland de engagerade, så efter ett så kallat snöbollsurval (Esaiasson et al., 2009:291) genomfördes ytterligare tre samtalsintervjuer. Dessa tre hade andra ställningar i organisationen på så vis att deras engagemang främst låg i arbetsgrupperna. Samtliga tre intervjuades via telefon. Detta på grund av att det inte var ekonomiskt och tidsmässigt möjligt för oss att ta oss fram och tillbaka till Alingsås upprepade gånger. Samtliga intervjuer som genomfördes tog cirka en timme var. Fyra stycken spelades in som mp3-filer, medan de tre telefonintervjuerna sammanställdes genom anteckningar som löpande tagits under intervjuerna.

För att få en komplett bild av hur OS är organiserat och på vilka grunder den bygger intervjuades Jan Forsmark. Han är koordinator för OS och sitter i den nationella kärngruppen. Jan Forsmark åker runt i Sverige och träffar de lokalt engagerade och genomför föreläsningar, studiecirkel och utbildningshelger. Även Forsmark valdes efter principen om centralitet. Efter dessa sju intervjuer uppnåddes teoretisk mättnad, dvs de svar vi fick hade upphört att förvåna oss som intervjuare (Esaiasson et al., 2009).

I studien genomfördes två observationer. Den första var ett styrgruppsmöte för OA. Där fick vi studera, men även själva aktivt delta i mötet och vi bjöds in i diskussionerna. Detta möte bestod av Ylva Lundin, Fredrik Bergman och Martin Olsson. Samtliga dessa tre hade vi sedan tidigare intervjuat men nu fick vi en möjlighet att se och höra dem samverka med varandra och studera hur filosofin kring omställningsrörelsens organisering (se kap. 2.3) påverkade mötet. Mötet tog plats i OAs möteslokal i Alingsås mellan 18.00 och 20.00 torsdagen den 31/3 2011.

Det andra observationstillfället var konferensen Mellanlanda utanför Göteborg som HSSL arrangerade. Deltagarna representerade en rad olika intressen, däribland omställningsrörelsen men även lokala, regionala och nationella politiker. Fokus var att diskutera grön integration, alternativa energikällor och olika positiva exempel på verkligt förändringsarbete. Vi blev inbjudna som deltagare av Sassi Wemmer som är engagerad i Lokala planer (Hela Sverige Ska Leva, 2011a) Under denna observation kunde vi se hur OS gestaltade sig i ett större sammanhang och hur de gick till väga för att lyfta sina frågor. Det var mycket intressant för oss att se vilken ingångsvinkel de presenterade och vilka delar av deras koncept de valde att framhäva.

De texter som valts att studera extra och genomföra en kvalitativ textanalys av var följande källor; *The Transition Handbook* (Hopkins, 2008), *Ställ om Sverige!* (Omställning Sverige, 2010) samt OAs (2011a) hemsida. Dessa tre källor valdes för att få tre olika organisatoriska perspektiv. *The Transition Handbook* för ett internationellt och centralt perspektiv. *Ställ om Sverige!* för ett nationellt perspektiv som riktar sig till de lokala omställningsgrupperna. Avslutningsvis OAs hemsida för ett lokalt perspektiv som riktar sig till de boende och engagerade i Alingsås.

Samtliga dokument, hemsidor och texter som använts och refererats till i vår studie har vi haft ett källkritiskt perspektiv på. Detta innebär att vi gjort en bedömning av varje källas trovärdighet. De artiklarna vi har använt oss av har varit granskade vetenskapliga artiklar. Personer vi valt att intervjua har vi bedömt utifrån deras trovärdighet. Till exempel har vi försökt identifiera om det finns någon anledning till att det de säger är vinklat i någon riktning. Alla källor har satts i kontext, för att lättare kunna avgöra på vilket sätt de kan vara

färgad. Källkritiken baseras på att alla källor är subjektiva, fokus ligger på att identifiera på vilket sätt och till vilken grad.

För att komma i kontakt med organisationen och lokalgrupper började vi vårt kontaktsökande genom Sassi Wemmer. Han är landsbygdsutvecklare och verksam inom kommunerna i Sjuhärads. Genom sitt arbete med Lokala Planer har han kommit i kontakt med OS och Jan Forsmark. På frivillig basis hjälpte han oss att få kontakt med Jan Forsmark som sedan guidade oss vidare i organisationen.

En svaghet med metoden som använts är att en ensam lokalgrupp har använts som fallstudie. Detta gör det omöjligt att med säkerhet generalisera resultatet på OS i stort. Hade flera lokalgrupper studerats hade en större säkerhet uppnåtts i antaganden. Andra svagheter i metoden är kopplade till de telefonintervjuer som gjorts. Genom att det visuella mötet och fysiska närheten går förlorat är det svårare att skapa förtroende och omöjligt att tolka personens kroppsspråk. En nackdel med observationen av styrgruppsmötet den 31/3 2011 var att endast tre av åtta ledamöter var närvarande. Det hade varit av större värde om fler deltagare hade kunnat observeras vid detta möte. En begränsning som vi är medvetna om är att vi riskerar att genom vår Intervjuguide och våra spontana frågor styra våra intervjuer åt en viss åsiktsriktning. Vi anser dock att vi genom vår valda metod minimerat denna begränsning. Dessutom är vi medvetna om att det byggs upp en relation mellan oss och de vi intervjuar, alternativt observerar. Denna relation kan påverka svaren vid intervjuer samt det sociala beteendet vid observationer.

3.3 Kapitelsammanfattning

Kapitlet började med en presentation och diskussion kring de valda metoderna för insamlande av empiri. Vidare redogjordes för hur vårt material bearbetats och på vilka grunder vi valt dessa metoder. Därefter följde en motivering av uppsatsens upplägg. I de följande styckena redogjordes det för val av fallstudie och urvalet av intervjupersoner. Efter att våra tankar kring källkritik presenterats, redogjordes det för de eventuella svagheter som studiens metod har.

4. Teori

I följande kapitel kommer de valda teoretiska referensramarna att presenteras. En redogörelse görs för den strategiteori och de analysverktyg som tillsammans skall användas. Den modell, "Förändring genom omställning", som skall bli ett resultat av detta samspel presenteras avslutningsvis i sin teori och struktur.

4.1. Teoretiska referensramar

Studien baserar sina referensramar på organisationsteoretikern Henry Mintzbergs (2003) teorier kring strategier samt på analysredskap utvecklade av Ling, Mårtensson och Westerberg (2002). I stället för att fullständigt fokusera på vilket innehåll en strategi har, har Mintzberg (2003) valt att beskriva de processer, i mötet med verkligheten, i vilka strategier tar form. Förhållningssättet i arbetet är att det enligt oss krävs en förståelse för processen i vilken en strategi tar form, för att fullt förstå strategin i sig. Mintzberg (2003) menar att en strategi realiserar genom fem processer. Först finns det en *planerad*, ursprunglig, strategi. Denna kan dock inte realiserar i sin helhet, blir på så vis en *orealiserad* strategi, och en *avsiktlig* strategi växer sedermera fram. Denna avsiktliga strategi kommer att omvärderas när nya idéer, aktörer och situationer påverkar denna *framväxande* strategi. Det är först när man sedan kan titta tillbaka på denna process, som det går att identifiera den *realiserade* strategin. Det är just denna realiserade strategi som arbetet siktar efter att beskriva. För att lyckas med vad vi förutsatt, dvs analysera och beskriva processerna i den realiserade strategin, kommer vi använda oss av Ling et al:s (2002) tre förändringsdimensioner. Dessa delprocesser utvecklades i samband med en undersökning av transformationer av lokala energisystem till bioenergisystem (Ling et al., 2002). Trots att det vi studerar skiljer sig åt från det ursprungliga fenomenet, anser vi att de tre analysverktygen är högst relevanta. Vi anser att beroende på hur ett förändringsarbete ser ut, kommer dessa förändringsdimensioner att te sig olika. På detta vis skapar vi en metod som är repeterbar och som möjliggör en tydlig analys. De tre förändringsdimensionerna beskrivs som följande av Ling et al. (2002:31).

Problemförståelse: Innebär den process i vilken omvärlden, den egna situationen och relationen mellan dessa struktureras och sammanfogas till lokalt formulerade förändringsmöjligheter inom arbetet med OS. Dessa förändringsmöjligheter kan innehålla såväl en identifiering av problem som en idé om ett konkret projekt för problemlösning.

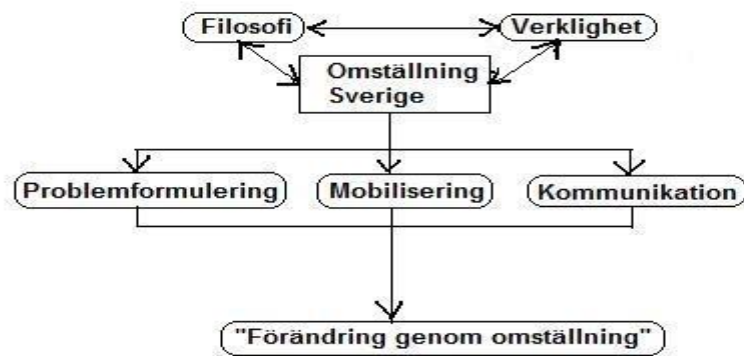
Genom problemförståelsen sätts därmed agendan för det fortsatta förändringsarbetet och för OS framtida utseende.

Mobilisering: Genom detta aktiveras aktörer, nätverk och stödjande system såsom ägande struktur och kunskapssystem. En annan aspekt av mobilisering är hur förändringsprocessen organiseras i t.ex. nätverk, arbetsgrupper eller bolag.

Kommunikation: Den omfattar de aktiviteter där förändringen synliggörs, ges mening samt sprids och integreras såväl hos de aktiva aktörerna som till potentiella intressenter och den övriga omgivningen. Kommunikationen i den här betydelsen omfattar både budskapet innehåll i sig och de kanaler eller medier som används för förmedling av budskapet i form av t.ex. kalkyler, plan- och visionsdokument, möten eller nätverk.

Dessa förändringsdimensioner kommer att användas som redskap för att analysera empiri och texter och på så vis beskriva OSs realiserade strategi. Denna analys av den realiserade strategin kommer att resultera i en modell som vi valt att kalla “Förändring genom omställning”, en rekonstruktion av den realiserade strategin.

Figuren nedan visar hur strategin tar form i en process mellan rörelsen OS, dess filosofi och den verklighet i vilken den befinner sig. Genom att sedan studera processen genom de tre förändringsdimensionerna rekonstrueras den realiserade strategin i den beskrivande modellen “Förändring genom omställning”.

Figur 1 - ett schema över hur den realiserade strategin rekonstrueras.

Beroende på hur en process för förändring sker, ter sig dessa förändringsdimensioner olika. "Förändring genom omställning" är blott en av många varianter för förändring, men genom att studera dessa dimensioner kan vi identifiera dess karakteriserande drag och djupare studera dess förändringsförlopp. Detta teoretiska analysverktyg kommer synliggöra mönster och strukturer som annars kan vara svåra att identifiera. Dimensionerna skall inte förstås som processer som strikt följer på varandra i en avgränsad tid utan som processer som påverkar varandra och överlappar i tid.

I och med vår metod att använda förändringsdimensioner som analysverktyg begränsas forskningen till viss del. Samtidigt som detta verktyg kommer fungera både tydliggörande och analytiskt är vi medvetna om att samtliga aspekter av omställningsarbetet ej kommer att synliggöras. Denna kantighet är ofta symptomatisk när olika teoretiska verktyg skall användas. Men dess fördelar i analyser och de möjligheter den ger andra att jämföra förändringsarbetet i OS med andra sociala rörelser arbete för förändring anser vi överväger. Genom att använda och utgå från dessa tre delprocesser kommer vi att kunna strukturera och analysera vår empiri. Analysen kommer sedan att sätta ramarna för den modell, dvs *Förändring genom omställning*, som blir ett resultat av den genomförda studien. Denna modell kommer att resultera i en tabell som kommer att ha strukturen som den nedan.

Modell 1 - strukturen av "Förändring genom omställning"

Förändringsdimensioner	"Förändring genom omställning"
<i>Problemförståelse</i>	I denna kolumn kommer korta beskrivningar.
<i>Mobilisering</i>	
<i>Kommunikation</i>	

4.2 Kapitelsammanfattning

I kapitel 4 har de olika teorier och analysverktyg som skall användas presenterats. Hur de skall användas har redogjorts och problematiserats. Avslutningsvis presenterades strukturen av modellen "Förändring genom omställning".

5. Empiri

Detta kapitel inleds med att de intervjuade personerna i Alingsås presenteras. Därefter beskrivs situationen, organisationen och arbetet i Alingsås utifrån de intervjuer, observationer och litteraturstudier som genomförts.

5.1 De intervjuade

Martin Olsson har ett miljöengagemang som började i tonåren. Han är kulturvetare och fotograf och jobbar idag som kulturprojektledare och inom psykiatrin. Han har tidigare erfarenhet av att jobba i nätverk vilket han anser sig ha stor fördel av i arbetet med OA. Martin är med i styrgruppen och lite av en ordningsman som ser till att gruppen följer organisationens riktlinjer. Han är dessutom med i odlingsgruppen.

Ylva Lundin är utbildad lärare som idag jobbar med hållbar utveckling riktat mot skolan. Hon har ett miljö- och friluftsintrasse sedan barnsben. Vistelsen i Afrika vid 21 års ålder fick henne uppmärksam på rättvisefrågor. Är med i styrgruppen, informationsgruppen samt i seminariegruppen. Ylva är dessutom ansvarig för OAs hemsida.

Fredrik Bergman beslutade sig under gymnasietiden för att utbilda sig inom miljöområdet då han var oroad för planetens framtid. Han är biolog och miljövetare som arbetat som gymnasielärare de senaste tio åren. Nu är han anställd av Alingsås kommun som miljöutbildare. Fredrik är med i styrgruppen och i informationsgruppen.

Holger Andersson är mångsysslare som bland annat är gårdskarll vid en SLU-gård, ordförande i HSSL Göteborg och kommunpolitiker i Alingsås där han sitter som ordförande i socialnämnden. Holgers miljöengagemang grundar sig i en tro att jorden är skapad av någon och att vi människor har ett ansvar att förvalta jorden och ett ansvar för kommande generationer.

Moa Gistedt arbetar som projektledare på konsultfirman ÅF med ansvar för järnvägsprojekt. Är i OA ansvarig för mat- och odlingsgruppen och därav även medlem i styrgruppen.

Hélène Geswani är uppvuxen i en prästfamilj på landet. Föräldrarna var intresserade av odling och följde den dåvarande miljödebatten om bland annat växtbekämpningsmedlet Hormoslyr och DDT noga. Hélène är utbildad farmaceut och läkare. Hélène är engagerad i odlingsgruppen och även i ett biodlingsprojekt som hon startat.

Jan Forsmark, är sedan mars 2009 anställd av Hela Sverige Ska Leva som koordinator av arbetet med OS. Han är inte direkt engagerad i OA utan har ett övergripande ansvar för alla omställningsgrupper i Sverige. Jan har tidigare jobbat inom Kooperativa Förbundet men utbildade sig sedermera till lärare. Har dessutom arbetat med strategisk kompetensförsörjning men tog beslutet för tre-fyra år sedan att bara göra viktiga saker "*som kändes rätt*" (Forsmark, 2011).

5.2 Fallstudie Omställning Alingsås

5.2.1. Uppstart

Verksamheten i Alingsås startades i juli 2009. Genom OSs hemsida fick Martin Olsson, Ylva Lundin och Fredrik Bergman kontakt med varandra och bestämde att de skulle träffas för att diskutera en start av OA. Dessa personer kände inte varandra sedan tidigare men hade alla kommit till insikten att en samhällsförändring måste ske och hade ett behov av kontakt med likasinnade. Samtliga har ett miljöintresse sedan barn-/tonåren. Martin Olsson hade planer på att engagera sig politiskt för att åstadkomma förändring i samhället men då han kom i kontakt med omställningsrörelsen tyckte han att rörelsens breda och opolitiska angreppssätt var mer tilltalande. Han blev tipsad om rörelsen av Holger Andersson i Alingsås kommunstyrelse. Holger var sedan tidigare engagerad i Hela Sverige Ska Leva och deras projekt med Hållbara Bygder då OS startades. För Fredrik Bergmans (2011) del fanns det en växande frustration över "*att inget hände*". Han hade varit aktiv i Naturskyddsföreningen och inte känt att det var rätt forum för verkligt förändringsarbete. Han var dessutom ny på orten och i behov av ett socialt nätverk vilket han fann genom OA. Ylva Lundin och hennes man kom i kontakt med begreppet peak oil genom en vän och började leta efter mer information om ämnet. Detta letande efter fakta ledde dem till omställningsrörelsen.

Den 20 augusti 2009 hölls ett första möte i Alingsås, Ylva Lundin, Martin Olsson, Fredrik Bergman och Holger Andersson samt ytterligare fyra personer deltog i detta uppstartsmöte. I november samma år anordnades ytterligare ett möte och på detta deltog även en representant

från Hela Sverige Ska Leva. Detta möte resulterade i att en styrgrupp bildades och OA startades. (Olsson, 2011)

5.2.2. Skapandet av lokal agenda

Utöver Peak oil och en allmän känsla av att en omställning av vårt sätt att leva är tvunget, nämndes generationsaspekten, dvs ansvaret inför kommande generationer, som en viktig faktor varför människor engagerat sig i omställningsrörelsen. Ur ett mer lokalt perspektiv har OA tagit sig an vissa problem och valt att fokusera på det som ligger dem närmast som människor och bygd. Bland annat diskuterade styrgruppen (Omställning Alingsås, 2011b) risken av domedagsprofetior. Genom att inte fokusera på förödande finansiella kriser som snabbt kan omdana samhället, så håller man sig till att ha en kritisk inställning till antagandet om ständig tillväxt. Vidare tog man ner frågan lokalt om hur ett samhälle kan minska sitt oljeberoende lokalt genom att skicka in en lista till kommunen på 36 punkter som skulle underlätta och uppmuntra cyklandet i kommunen. Detsamma gäller att stärka det lokala samhällets livsmedelsförsörjning. Flera av de intervjuade pekade på möjligheten för Alingsås att bli mer självförsörjande och hade dessutom själva ofta en vision om att nå dit med det egna hushållet. Detta har tagit sig uttryck i nystartad arbetsgrupp som sysslar med odling samt ett planerat studiebesök på ett närliggande ekologiskt lantbruk. OA har även tagit initiativet för att granska de lokala livsmedelshandlarna ur ett ekologiskt och närodlat perspektiv. En annan sak som OA arbetar aktivt med är att försöka hitta metoder för att dra nytta av den kunskap och erfarenhet av ett mer resilient samhälle som finns hos många äldre. Detta är ett synsätt som genomsyrar hela omställningsrörelsen (Hopkins, 2008) och som gestaltat sig i uttrycket "hedra de äldre".

5.2.3. De engagerade

Medlemmarna i OS är av mycket olika bakgrund, och rörelsen välkomnar alla att delta oavsett ålder, kön, sexuell läggning eller kulturell bakgrund (Omställning Alingsås, 2011a). I OS finns det i dag (20 maj 2011) 68 medlemmar på gruppens hemsida (Omställning Sverige, 2011) Det finns ingen regelrätt medlemsförteckning utan medlemsantalet utgörs av de personer som har registrerat sig själv på OSs hemsida och lagt till OA som sin grupp.

Då ingen medlemsförteckning finns har det inte varit möjligt att få fram någon medelålder bland de engagerade. De intervjuade framhåller att det är många småbarnsföräldrar och

medelålders som är aktiva i omställningsgruppen. Att många av de som är aktiva är småbarnsföräldrar innebär enligt Lundin (2011) att det kan vara problem för denna grupp att få tiden att räcka till. OA försöker därför planera in aktiviteter som passar för hela familjen att delta i. Bergman (2011) påpekade att det är svårt att engagera ungdomar och det är en låg andel ungdomar som är aktiva i organisationen. Vidare menade han även att ett problem är att många personer redan är aktiva i andra organisationer och på så vis "*redan är upptagna*" som han uttryckte det (Bergman, 2011). En av de intervjuade menade att det i gruppen finns väldigt många välutbildade och akademiskt skolade vilket personen ansåg medföra en risk att det skulle uppstå klyftor mellan mer och mindre utbildade människor då de med högre utbildning, enligt uttalandet, har ett annat språk och ett annat sätt att agera.

Ett gemensamt drag för de aktiva i rörelsen är att de har ett starkt miljöengagemang, ofta sedan många år, och de har kommit till en insikt att vårt sätt att leva inte är hållbart. De har i omställningsrörelsen hittat likasinnade som förstår problematiken, så som de ser den, och där kan de få kraft och stöd för förändring. Enligt Jeswani (2011) är det människor med ansvarskänsla som engagerar sig och är aktiva i organisationen.

5.2.4. Organisationens struktur

Tanken med omställningsrörelsen är att det inte ska vara ett komplicerat regelverk och organisatorisk struktur kring organisationen. Öppenhet och positivitet ska prägla arbetet och människors lust och handlingskraft ska tas till vara på (Omställning Sverige, 2010).

OA har en styrgrupp som träffas ungefär en gång i månaden där arbetsgruppernas aktiviteter tas upp och olika gemensamma frågor diskuteras. Enligt OSs handbok är tanken att man ska besluta om styrgruppens avgång direkt då den bildas detta för att ha en öppen och inbjudande attityd mot andra som vill delta i arbetet (Omställning Sverige, 2010:16). I Alingsås har beslut tagits att den lokala styrgruppen ska ersättas av två representanter från varje arbetsgrupp då det finns fyra stabila grupper (OA hemsida). Styrgruppen består i dagsläget av åtta personer. Tanken är att samtliga arbetsgrupper ska vara representerade i styrgruppen. Samtliga arbetsgrupper har ännu inte kommit igång men de grupper där regelbunden verksamhet finns är dock representerade i styrgruppen. Frågan om vilka som är intresserade av att sitta med i styrgruppen tas upp bland medlemmarna två gånger per år. Även befintliga styrgruppsmedlemmar tillfrågas vid dessa tillfällen om de har intresse av att sitta kvar

(Olsson, 2011). Enligt Olsson (2011) har detta sätt att arbeta fungerat bra och det har inte medfört några problem eller stridigheter. Lundin (2011) flaggar dock upp den risk som finns med att en "svag" styrgrupp skulle kunna tas över av personer med en negativ syn vilken inte representerar omställningsrörelsens ideal.

En diskussion fördes vid styrgruppsmötet (Omställning Alingsås, 2011b) om det skulle behövas styrgrupper även inom varje arbetsgrupp. Detta för att samordna grupper som blivit lite större och för att underlätta kommunikationen inom gruppen. Ett alternativ till detta var att varje grupp startade en Facebook-grupp där grupperna kan hålla kontakt med varandra, vilket även gavs som förslag att alla grupper skulle genomföra.

Mycket kommunikation inom OA sker via OSs hemsida som fungerar som ett socialt nätverk när man är registrerad medlem. Här kan man tipsa om aktiviteter, starta diskussionsforum, kontakta andra personer i den egna omställningsgruppen eller i övriga landet mm.

Organisationen i omställningsrörelsen kallas för "lös" av Jeswani (2011) med innebörden att ingen styrelse eller ledning finns likt traditionella föreningar. Detta menar hon har fördelen att medlemmar tvingas göra något själva, "*man kan inte bara sitta på ett möte där styrelsen bär ansvaret och förväntas vara drivande*" (Jeswani, 2011) Hon påpekar också att det är en risk att denna "lösa" struktur innebär att inget händer och att det kan vara en svaghet för gruppen.

Ett fast inslag, utöver styrgruppsmöten, är OAs träffar varje måndag, mellan klockan 18-19, på ett lokalt konditori i Alingsås. Dessa "Omställningscaféer" har blivit populära. Enligt Lundin (2011) för att de är utan agenda, utan närvarokontroll och har en avslappnad stämning. På dessa träffar får medlemmarna möjlighet att diskutera aktuella projekt, ta upp nya problem eller komma med förslag till nya aktiviteter.

OA lägger stor vikt vid att följa det beprövade originalkonceptet som beskrivs i *The Transition Handbook* och anser därför att deras arbetssätt fungerar bra (Lundin, 2011). Tanken är att man vid varje styrgruppsmöte ska välja ut en text eller ett tema från *The Transition Handbook* som ska diskuteras under mötet. Styrgruppen turas om att välja ut och förbereda vilket ämne som ska behandlas vid varje möte. Detta beslutades om vid styrgruppsmötet den 31/3 2011 och är ett nytt inslag i styrgruppsmötena (Omställning Alingsås, 2011b).

Omställningsgruppen har stor frihet att arbeta med det som känns mest angeläget, anpassat efter lokala förutsättningar (Bergman, 2011). Detta får enligt Forsmark (2011) konsekvensen att arbetet kan se väldigt olika ut beroende på var i landet och i vilken typ av kontext gruppen är aktiv. En omställningsgrupp i en stadsdel kan skilja sig mycket åt från till exempel en grupp på landsbygden.

5.2.5. Så sker kommunikationen

För att nå ut med sitt budskap samt för att få fler engagerade har OA arbetat på flera vis. Att i samarbete med Studieförbundet och Vuxenskolan anordna studiecirkel har varit en populär metod att stärka kunskapen kring bl.a. ekologisk odling, biodling, tillväxt och Peak oil. Dessutom genomför OA studiebesök för att få kunskap inom olika områden. Under våren är det planerat ett för alla öppet studiebesök på ett ekologiskt lantbruk utanför Alingsås samt vid en solcellsanläggning. Ett annat sätt för OA att öka medvetenheten om peak oil, klimatförändringar och andra ämnen är genom olika seminarier och föreläsningar samt filmkvällar. Det finns en Seminarie- och utbildningsgrupp som bjuder in olika aktörer för att hålla föredrag och olika arrangemang i olika ämnen. Den så kallade informationsgruppen erbjuder själva föreläsningar för företag och organisationer, det har hållits föreläsningar för bland annat Miljöpartiet, Trafikverket, pensionärsföreningen Aktiva seniorer och på Chalmers (Omställning Alingsås, 2011a; 2011b). Informationsgruppen har också tagit fram en hemsida med information om OA, här läggs information ut om olika aktiviteter som planeras eller har genomförts, de olika arbetsgrupperna presenteras och omställningsrörelsen beskrivs (Omställning Alingsås, 2011a). Tanken hos styrgruppen verkar vara att det sociala mediet Facebook skall börja användas flitigare. Dels som ett sätt att nå nya medlemmar men även som ett verktyg för att koordinera aktiviteterna mellan aktiva (Omställning Alingsås, 2011b).

För att lyckas tränga igenom mediabusset och det högljudda utbudet av olika aktiviteter jobbar OA på flera olika plan. De har stått på stadens gator för att informera och diskutera med människor. De arrangerar populära "Omställningscaféer" (se kap. 5.2.4). Dessa fungerar som ett sätt att nå nya medlemmar och för befintliga medlemmar att träffas och diskutera olika ämnen. Upplägget är att man träffas under enkla former utan agenda för att umgås och ventilera olika ämnen. Ibland finns det en speciell gäst inbjuden för att belysa ett visst ämne. För att få in nya förslag på arbetsområde och ta tillvara på deltagarnas kunskap och intresse,

planeras det att genomföra ett "Omställningscafé" i form av ett öppet möte där samtliga deltagare får skriva ner önskemål om ämne som de vill ska behandlas vid kommande träffar. Målet är att ha en välkomnande introduktion vid varje träff som ser till att eventuella förstgångsbesökare vet var de hamnat och i vilket sammanhang sammankomsten bedrivs (Omställning Alingsås, 2011b).

En aktivitet som ligger i startgrupparna är odlingsgruppens gästplantering i en av stadens parker. Detta är ett årligt arrangemang som kommunen styr och som 2011 skall drivas av OA. Detta ser omställarna som ett bra tillfälle att konkret få visa hur stadens ytor kan utnyttjas för matproduktion. När grödorna är mogna skall det arrangeras en skördefest då en lokal krögare skall laga olika maträtter av det odlade. Ett annat vis att nå ut med sitt budskap var den välbesökta politikerutfrågningen den 9 februari 2011. Kommunens partier, undantaget två, tog då möjligheten att på en offentlig utfrågning redogöra för hur de såg på omställning och vilka åtgärder de skulle kunna tänka sig att genomföra (Omställning Alingsås, 2011a). Vidare har det funnits ett starkt intresse från lokaltidningar vilket givit OA stort utrymme i pressen. Detta intresse har utnyttjats genom att olika engagerade personer satt ihop debattartiklar och pressutskick. (Omställning Alingsås, 2011b)

OA är också flitiga medverkande vid återkommande arrangemang i kommunen. I Alingsås anordnas årligen bland annat Nolhagaparkens dag och Potatisfestival, vid dessa tillställningar, som drar många besökare, ser OA en bra möjlighet att synas och nå ut till invånarna (Omställning Alingsås, 2011b).

5.2.6. Samarbeten och nätverk

Gruppen i Alingsås har byggt upp ett stort nätverk där de försöker samarbeta med andra organisationer, som i sin tur har befintliga nätverk. Till exempel ordnas kurser och utbildningar i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan och Studieförbundet. Detta samarbete gör att informationen om kurserna kan nå ut till personer som söker sig till studieförbunden och på så vis kan OA utnyttja studieförbundens befintliga nätverk och få en ökad kontaktyta mot allmänheten. Tanken är att även kontakta andra studieförbund för att presentera OAs verksamhet och inbjuda till samarbete (Omställning Alingsås, 2011b).

OA arbetar för att bygga upp ett förtroende i kommunen både hos invånare och hos kommunens politiker och tjänstemän. Kommunen är positiv till OAs arbete och OA ser möjligheter till framtida samarbeten. I kommunen finns många kunniga personer inom olika område vilka OA har knutit kontakt med. Det rör sig om solcellsbyggare, bilpooler, trädgårdsmästare, en professor i hållbart samhällsbyggande vid Chalmers, aktiva inom Naturskyddsföreningen.

OA har också påbörjat ett arbete med att organisera ett företagsnätverk. Det finns en nystartad arbetsgrupp kallad "Omställningsföretag" i Alingsås. Denna grupp vill arbeta med företag i Alingsås som vill ställa om mot minskat fossilberoende och ökad resiliens för kommunen. Ett inledande brainstormingsmöte har hållits med omställningsgruppen i Göteborg och arbetet pågår med att bygga upp detta nätverk. Inspiration till arbetet har hämtats från England där organisationen agerar som konsulter för företag som vill minska sin miljöpåverkan och genomföra förändringar.

Vidare förekommer samarbete mellan Alingsås och andra omställnings grupper i Sverige. På OSs hemsida är det lätt för olika grupper att komma i kontakt med varandra och samarbete med olika projekt eller bara utbyta idéer och tankar i olika frågor.

5.2.7. Uppnådda mål

Det främsta målet som många av de intervjuade tar upp är att man i Alingsås har lyckats bygga upp ett förtroende för organisationen och att de styrande i Alingsås ser deras arbete som värdefullt. De har trots få medlemmar lyckats synas och gjort sin röst hörd (Bergman, 2011). Dessutom har medvetenheten om de hot som organisationen anser föreligga bland invånarna ökat menar Olsson (2011). Detta är något som Jeswani också tar upp, hon hävdar att *"tankegångarna har börjat förändras bland invånarna. Det blir ringar på vattnet och människor är mer medvetna - den mentala omställningen har börjat."* (Jeswani, 2011)

Dessutom har ett nätverk byggts upp på individnivå där den sociala aspekten har nämnts som viktig av flera intervjuade. Genom OA har kontakter knutits med likasinnade och flera av de intervjuade tar upp det positiva med att träffa andra som har liknande tankar och idéer som de själva. De har hittat ett forum där de blir förstådda och kan arbeta med de frågor som de anser är viktiga. Ett nätverk har även byggts upp av organisationer, kunskapskällor och företag

vilket bland annat ger samordnings fördelar, väl utnyttjande av den kunskap som finns på orten och utbyte av idéer mellan företag och organisationer.

5.2.8. Framtiden

För OS finns det en vision om att det i alla Sveriges kommuner ska finnas en omställningsgrupp inom tre år (Forsmark, 2011). Med den snabba utveckling som skett under den korta tid rörelsen har funnits i Sverige är detta mål inte orimligt anser Forsmark (2011).

Enligt OAs hemsida (2011) eftersträvas följande i Alingsås:

- Minska vårt beroende av fossila bränslen
- Stärka det lokala samhället
- Öka den lokala matproduktionen
- Erövra ny och gammal kunskap
- Stärka den lokala gemenskapen

Detta är de övergripande mål som organisationen arbetar mot. De vill även fortsätta sitt arbete med att informera invånarna om omställningsarbetet och problematiken kopplat till detta. På detta vis önskar de skapa en kompetens för omställning (Gistedt, 2011) och tydliggöra vilka följder de val vi gör i vår vardag får (Olsson, 2011). Andersson (2011) ser ett framtida mål i att omställningsrörelsen som en gräsrotskraft som kommer att kunna påverka samhället i stort.

5.2.9. Rörelsens styrkor och svagheter

Bland de styrkor som framhållits i intervjuerna är organisationens okomplicerade struktur. Som Jeswani (2011) beskrev det i intervjun:

Formen för organisationen gör att du blir tvungen att ta ställning och göra något. Du kan inte bara sitta på ett möte där styrelsen bär hela ansvaret. (Jeswani, 2011)

Även det faktum att rörelsen är handlingsfokuserad och resultatorienterad där medlemmarna uppmanas till att arbeta med konkreta projekt ses som en stor fördel av de intervjuade. Vidare framhålls öppenheten och acceptansen som styrkor hos omställningsrörelsen. Det “pekas inte finger” utan var och en gör sina förändringar och deltar i de projekt som de anser intressanta och viktiga. Det finns en befriande filosofi där du gör saker med lust och tycker är kul (Forsmark, 2011). Lundin (2011) tar även hon upp detta och uttrycker det så här:

Styrkan är att det är en bra energi och trevlig stämning. OS protesterar inte mot något utan *för* något. (Lundin, 2011)

Olsson (2011) framhåller att synen att ta tillvara på de äldres kunskap och lära av detta är en styrka. Han menar vidare att omställningsrörelsen har ett nytt koncept med nytt synsätt och i det ligger rörelsens framgång enligt honom.

Forsmark (2011) tog upp bristen på svenskt material som en svaghet, och att avsaknaden av ekonomiska resurser sätter begränsningar. Organisationen har fått många förfrågningar men har inte den ekonomiska möjligheten att genomföra alla projekt som det finns intresse för. Bristen på tid, kraft och ork tas upp som en svaghet av Bergman (2011) han menar att idéer finns men att det inte alltid finns möjlighet att genomföra dem på grund av brist på drivande personer med tid att ägna åt omställningen.

5.3 Kapitelsammanfattning

I kapitel 5 har de intervjuade personerna presenterats kort. Detta följdes av en beskrivning av den genomförda fallstudien i Alingsås där organisationens uppstart, skapande av en lokal agenda samt medlemsstruktur presenterades. Vidare redovisades den organisatoriska strukturen, gruppens arbetssätt, uppnådda och framtida mål samt vad de intervjuade och observerade uppfattar som styrkor och svagheter.

6. Analys av förändringsdimensioner

I detta kapitel kommer fallstudie, studerade texter och hemsidor att analyseras utifrån de i kapitel 4 presenterade teoretiska referensramar. Vi inleder med att titta på hur omställningsrörelsen har uppnått en problemförståelse. Därefter analyseras rörelsens sätt att arbeta och organiseras. Avslutningsvis studeras kommunikationen som tydliggör och sprider idéerna kring omställningen.

6.1 Att förstå problematiken

För att analysera hur problemförståelsen uppnås har vi studerat arbetet som bedrivs inom OS för att identifiera hur omvärlden, privata förutsättningar och relationer sammanfogas till en lokal problemförståelse och en lokal agenda för förändringsarbete. Vi kommer att belysa de konkreta projekt som startats inom OS för att lösa de identifierade problemen.

Problemförståelsen i OS grundar sig framför allt i en insikt bland de aktiva om att dagens sätt att leva och förbruka resurser är ohållbart. De har kommit till en punkt där de anser att en förändring måste ske och att en ökad resiliens är att eftersträva. Anledningen till denna insikt kan se olika ut och växt fram på olika vis hos deltagarna men enligt våra observationer grundar det sig ofta i ett mångårigt naturintresse och miljöengagemang. OS fungerar som ett forum och ett kontaktcenter för de som vill skapa förändring och lära sig mer om omställningsarbete. Ingången i och kontakten med OS kan vara av olika slag, det vill säga de aktiva kan ha fokus på peak oil, ekonomin, klimatförändring eller någon annan fråga men de kan trots det stråla samman i OS och arbeta mot samma mål.

Vi har kunnat uttyda att rörelsen ser en fara i att prata om domedagsprofetior. Många av frågorna kopplade till domedagsprofetior är omskakande och jobbiga för människor att ta till sig och det finns en risk att de mår dåligt och i stället förnekar att det finns problem. Genom att bryta ner de stora övergripande problemen till lokalt förankrade konkreta frågor att jobba med vill OS undvika denna låsning och förnekelse. De eftersträvar istället att skapa en positiv bild av framtiden som kan locka till handling. (Omställning Alingsås, 2011b; Omställning Sverige, 2010)

OS önskar genom sitt arbete att öka medvetenheten bland invånarna så att fler är intresserade och villiga att arbeta för en förändring. Problemförståelsen i OS tar sig även uttryck i de projekt som startas i form av arbetsgrupper runt om i landet. Det handlar om konkret arbete för att skapa en lösning på de upplevda problemen. Det kan handla om att lära sig odla ekologiskt för att kunna bli mer självförsörjande på miljövänligt livsmedel, om att lära sig mer om solcellsenergi och bygga solcellsanläggningar för att minska sin förbrukning av fossila bränslen osv.

Medvetenheten om den kunskap som går förlorad med den äldre generationen har resulterat i en önskan om att ta tillvara på de färdigheter som fanns förr. Tillsammans med strävan efter minskad energianvändning, minskad konsumtion, fler lokala lösningar och lämplig användning av modern teknik utgör dessa grunden för rörelsens syn på en möjlig lösning av bristen på resiliens. Med ökad resiliens som utgångspunkt utgår varje omställningsgrupp från den lokala problemförståelsen. Utifrån de lokala förutsättningarna arbetas sedan en vision för förändringsarbete fram. (Omställning Sverige, 2010)

Filosofin inom OS är att förändring börjar hos dig själv (Omställning Sverige, 2010), vilket uppgifter från fallstudien bekräftar. De aktiva och deras familjer har som mål att bli mer självförsörjande och mindre beroende av fossila bränslen och vidtar därför åtgärder för detta spå egen hand eller i samarbete med andra inom gruppen. På så vis blir de förebilder och goda exempel för andra att följa, vilket är helt i organisationens linje med att omställningen måste komma från egen lust och eget intresse, det vill säga inte genom pekpinningar och förmaningar.

I Alingsås har styrgruppen beslutat att vid varje styrgruppsmöte behandla ett ämne eller en del ur *The Transition Handbook*, detta för att hålla kontakten med ursprungsidén och säkerställa att de arbetar utifrån de ideal som är grunden för omställningsrörelsen (Omställning Alingsås, 2011b). Detta är ett arbetssätt som lokalgrupper kan utgå ifrån för att formulera sin problemförståelse. På detta vis kan det ursprungliga tankesättet och problemförståelsen hållas kvar vid. Olsson uttryckte det enligt följande på styrgruppsmötet i Alingsås: "*genom att hålla kvar kontakten med ursprunget undviker vi att bli vilken miljörörelse som helst*" (Omställning Alingsås, 2011b). Citatet visar på den önskan som finns att framhäva de drag inom rörelsen som är nya och unika för just omställningsrörelsen.

6.2 Att mobilisera

Vi kommer här att studera vilka aktörer, nätverk och stödjande system som organisationen engagerar i sitt arbete för förändring och vilka nätverk och arbetsgrupper organisationen själva bygger upp.

I vår studie av OS ser vi att rörelsen arbetar på bred front för att engagera det lokala samhället. Rörelsen har en uttalad öppenhet och ser mångfalden som en förutsättning och en styrka i omställningsarbetet. De anser att om alla arbetar utifrån eget intresse och kunskap nås engagemang och förändring. OS välkomnar alla åldersgrupper och vill ta tillvara på den kunskap som många i den äldre generationen besitter (Omställning Sverige, 2010). Vår bild är att om äldre känner sig välkomna och behövda är det en ganska unik företeelse i dagens samhälle. I Alingsås har rörelsen varit flitig på att knyta lokala personer med relevant kunskap till sig. De utnyttjar på så vis lokala kunskaper som kan vara till nytta för organisationen (Omställning Alingsås, 2011b). Den lokala kunskapen kan skilja sig betydligt åt mellan orter men ofta finns det kunskaper hos kommuninvånare som inte är kända för alla, först efter kontakt inom nätverket kan dessa uppdagas.

I de av OS (2010) rekommenderade tolv stegen, som presenterades kort i kapitel 2.3, är steg 1 att sätta igång med omställningsarbetet. Detta innebär att kontakt sökes med andra med intresse av omställningsarbetet och en styrgrupp bildas. OSs uppmanar till att sätta samman denna grupp med en så bred sammansättning som möjligt (Omställning Sverige, 2010) Detta möjliggör för rörelsen att kunna knyta kontakt med många olika lokala nätverk och att gruppen kan representera så många som möjligt i lokalsamhället.

OS arbetar praktiskt med att organisera arbetsgrupper, anordna studiebesök och föreläsningar, kurser och filmvisningar mm. Dessa aktiviteter anordnas ibland inom nätverket i omställningsgrupperna lokalt, ibland genom OS centralt, och andra gånger i samarbetet med andra nätverk. I Alingsås finns ett samarbete med två olika studieförbund. Genom detta samarbete anordnas utbildningar och kurser, vilket innebär att OA kan utnyttja studieförbundens befintliga nätverk. Att utnyttja befintliga nätverk men även att skapa egna är något som Forsmark (2011) ägnar mycket tid åt i sitt arbete. Han jobbar för att koppla samman goda exempel på omställningsarbete och ta tillvara på den kunskap som finns. I detta

arbete ingår också att bygga upp ett nätverk av starka föreläsare som organisationen kan ha användning för (Forsmark, 2011).

I fallstudien uppmärksammades OAs starka önskan om ett bra samarbete med kommunen. Detta är helt i linje med steg 2, *Skapa goda relationer*, av de 12 steg som OS förespråkar (se kap. 2.3). OA la stor vikt vid att kommunen uppfattade deras organisation som trovärdig.

Bland annat genom den politikerutfrågning som vi arrangerade har vi visat att vi står för en positiv anda. Vi har fått en ok-stämpel bland de styrande i Alingsås. Vi har visat att vi är seriösa, positiva, kunniga och att vi önskar föra en dialog. Detta bidrar till att vi bygger upp ett förtroende. (Bergman, 2011)

Detta sätt att arbeta med att bygga upp ett förtroende anser vi ger goda förutsättningar att få gehör i kommunen för föreslagna åtgärder. I Alingsås ställer sig kommunen till exempel mycket positiv till livsmedelsodling och har erbjudit OA att odla på utvalda områden av kommunens mark (Omställning Alingsås, 2011b).

Facebook, ett av världens största sociala nätverk på internet, utnyttjas flitigt av rörelsen. Det finns grupper för både OS, lokala grupper samt de lokala gruppernas arbetsgrupper. Här kommer medlemmarna i kontakt med varandra och rörelsen syns för många andra personer. Spridningen av det som skrivs på Facebook är enorm och nätverket är ett mycket användbart media för omställningsrörelsen att skapa kontakter och finna samarbetspartners.

Initiativ till ett kommande företagsnätverk har tagits i Alingsås. Detta hoppas omställningsgruppen skall resultera i en samverkan och utbyte mellan företag som är intresserade av att vara delaktiga i det lokala arbetet för resiliens. Här ser vi hur OA aktivt försöker bygga nya nätverk samt skapa strukturer som kan vara till hjälp när företag önskar arbeta med frågor som berör omställning.

6.3 Att kommunicera

Här kommer de aktiviteter i OS som synliggör, ger mening och sprider förändringen att studeras närmare. Vi kommer att belysa innehållet i budskapet, samt de kanaler och medier som OS använder för att förmedla sitt budskap.

Budskapet som rörelsen framför är att genom att skapa en positiv framtidsvision och gemensamt arbeta mot denna är förändring möjlig. De vill sprida information om problematiken kring användandet av fossila bränslen, dagens ekonomiska system och hotet av kommande klimatförändringar. Det är av vikt för rörelsen att detta arbete sker med en förankring på lokal nivå, med människors lust och engagemang som drivkraft. (Omställning Sverige, 2010)

En stor del av kommunikationen i OS sker via deras hemsida (Omställning Sverige, 2011). Den är organiserad som ett socialt nätverk och hittas lätt genom en sökning på webben och finns även länkad till från HSSLs hemsida. På OS hemsidan finner den intresserade information om aktiviteter som anordnas och kan följa diskussioner bland medlemmarna. För att själv kunna göra inlägg eller kommentera andras inlägg måste du vara registrerad medlem eller logga in med ett Facebook-konto. Hemsidan är ett bra hjälpmedel för att kunna komma i kontakt med andra ”omställare” och få samt sprida information om planerade aktiviteter. Vi anser däremot att sidan har brister när det gäller informationen om omställningsrörelsens filosofi och arbetssätt. Detta är något som även Forsmark (2011) tog upp under vår intervju och det är önskvärt att genomföra förbättringar men i dagsläget är det ekonomin som sätter begränsningar.

I fallstudien framgick det att en arbetsgrupp har utarbetat en hemsida för Alingsås omställningsgrupp. På OSs hemsida, under gruppen “Omställning Alingsås” finns det en länk till OAs egen hemsida. Denna hemsida innehåller mycket information om OAs organisation och aktiviteter men även grundläggande information om omställningsrörelsen i stort och de samhällshot som rörelsen har identifierat. Mycket av den information som saknas på OS hemsida återfinns här på OAs hemsida. (Omställning Alingsås, 2011a)

Kommunikation sker för både OS och OA även via Facebook, där olika grupper finns skapade. Även de olika arbetsgrupperna i Alingsås har för avsikt att använda Facebook som ett sätt att kommunicera mellan medlemmarna men detta blir även ett sätt att synas och väcka intresse bland andra Facebook-användare som kan vara nya potentiella medlemmar. (Omställning Alingsås, 2011b)

Genom de ”Omställningscaféer” som arrangeras varje måndag finns det en fast punkt i verksamheten där nya och gamla ”omställare” kan träffas. Enligt Jeswani (2011) sprids informationen om dessa träffar från mun till mun och många tar med vänner och bekanta och på så vis kan informationen nå ut till fler personer.

Ett av de tolv stegen som presenteras i kapitel 2.3 är att omställningsgrupperna ska sammanställa ett visionsdokument. De tankar och idéer som finns inom den lokala omställningsgruppen sammanställs då i ett dokument som kan användas för kommunikation med invånarna, kommunen eller andra myndigheter. (Omställning Sverige, 2010)

Ett ytterligare sätt att kommunicera ut sitt budskap för organisationen är att synliggöra förändring, vilket även det är ett av de 12 stegen som rörelsen förespråkar (Omställning Sverige, 2010). Ett exempel på detta är den gästplantering i kommunens regi som odlingsgruppen i Alingsås kommer att arrangera denna säsong. Genom att bryta den befintliga traditionen att planteringen ska bestå av blommor och istället odla grönsaker där, kommunicerar OA ut sin syn att en ökad lokal livsmedelsförsörjning är önskvärd och möjlig. När grödorna är färdiga för skörd kommer de att tillagas och bjudas på kommunens invånare. Dessutom kommer en skördeutställning att anordnas på Alingsås bibliotek för att synliggöra frukterna av OAs arbete. (Omställning Alingsås, 2011b) I Alingsås försöker omställningsgruppen även att synas när det sker saker i staden. Det handlar om att delta i olika arrangemang där kommunen har återkommande festligheter (Potatisfestival, Nolhagaparkens dag mm) men även att synas på stadens gator och prata med invånarna och förmedla sitt budskap (Omställning Alingsås, 2011b).

6.4 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har fallstudien och de utvalda texterna analyserats utifrån de teoretiska referensramar som vi har valt att använda i denna studie. Materialet presenterades med utgångspunkt i de tre förändringsdimensionerna problemförståelse, mobilisering och kommunikation.

7. “Förändring genom omställning”

I detta kapitel kommer vår analys att komprimeras ner till tre tydliga delprocesser av modellen “Förändring genom omställning”. Dessa processer som tillsammans blir en modell som bygger på Ling et.al:s (2002) delprocesser från *Mot ett hållbart energisystem* skapas för att visa den svenska omställningsrörelsens realiserade strategi. En strategi som svarar på våra tre första frågeställningar som berör förändringsdimensionerna.

7.1 Problemförståelse

Genom sitt fokus på lokalt arbete, vilket är själva basen för hela rörelsen, möts ständigt olika perspektiv. Detta ses som en styrka och varje enskilds inre övertygelse och lust bestämmer på vilket sätt och i vilken grad den skall arbeta. Det den enskilde vill förändra eller lära sig mer om är det den skall syssla med. Den gemensamma problemförståelsen utgår från ett upplevt behov av ökad resiliens. Denna insikt möjliggör en mängd vägar framåt vilka i mångt och mycket lämnas helt till de lokala grupperna att bestämma. Detta gör att resultaten av problemförståelsen kan ta väldigt olika uttryck. Utifrån denna process tar sig arbetet konkreta och lösningsfokuserade vägar.

7.2 Mobilisering

Denna delprocess handlar om att involvera olika intressen och intressenter att delta i förändringen. För att nå dit arbetas det med att skapa legitimitet och förtroende för den egna rörelsen. Genom nätverk med företag och samarbete med andra sociala rörelser och aktörer som ger ökad tillgång till allmänheten (t.ex. studieförbund) involveras lokala krafter för förändring. En andra aspekt av mobilisering är fokuset på att ta tillvara på lokal kunskap och erfarenhet. Detta görs dels genom att söka nya kontaktytor och dels genom att låta varje aktiv använda sina kunskaper och intresse.

7.3 Kommunikation

En del av förändringsarbetet går ut på att poängtera att det finns en gemensam värdegrund. Denna värdegrund som “omställare” är något som kommuniceras ut som en identitet. En identitet som stärker gruppen och kan väcka nyfikenhet hos allmänheten. När arbetet

synliggörs för andra ligger fokus på att visa lösningar. Dessa lösningar, som framställs som legitima, skall visa på de möjligheter till förändring som finns lokalt och globalt. En viktig del av förändringsarbetet är att det skall bygga på lust och frivillighet.

7.4 Sammanfattande tabell

Modell 2 - "Förändring genom omställning"

Förändringsdimensioner	"Förändring genom omställning"
<i>Problemförståelse</i>	Utgår från ett behov av resiliens Lokalt fokus Tar sig en mängd olika uttryck
<i>Mobilisering</i>	Involvering Bygga nätverk Skapa förtroende Ta tillvara kunskap och erfarenheter
<i>Kommunikation</i>	Skapa gemensam värdegrund/identitet Väcka nyfikenhet Synliggöra lösningar och möjligheter för förändring Förmedla lust och frivillighet

I denna tabell ser vi hur de tre förändringsdimensionerna tillsammans beskriver OSs realiserade strategi. Tillsammans visar dessa delprocesser på vad som är signifikant och tabellen hjälper oss förmedla innehållet i modellen.

7.5 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har vi sett hur studien vävts ihop till en modell för förändring baserat på förändringsdimensionerna *problemförståelse*, *mobilisering* och *kommunikation*. Genom val av metod och teori kan undersökningen nu visa vad som är signifikant med omställningsrörelsens realiserade strategi för förändring. Avslutningsvis presenterades en sammanfattning av resultatet i tabellform, något vi valt att kalla modellen "Förändring genom omställning". Denna visar på ett överskådligt vis de uttryck de tre delprocesserna tagit.

8. Avslutande reflektioner

I detta avslutande kapitel kommer vi att resonera kring “Förändring genom omställning”, det resultat som studien givit och dess nytta. Vidare kommer vi ge svar på frågeställningen om OSs styrkor och svagheter, samt resonera och problematisera kring dessa. Begreppet resiliens samt var vi anser vidare forskning behövs kommer att diskuteras. Avslutningsvis vänder vi oss till läsaren och tackar för visat intresse.

Resultatet av vår studie ger en tydlig fingervisning av vad omställningsrörelsen egentligen är för något. Vi har under arbetets gång blivit uppmärksamma på att det finns en enorm nyfikenhet på rörelsen. Detta både från media, politiker och inte minst privatpersoner. Vårt arbete kan förhoppningsvis vara ett bidrag till den växande forskning som berör omställningsarbete för en ökad lokal resiliens. Vi tror att mer forskning är nödvändig, vilken vi tror kommer att bidra till att både ständigt vitalisera rörelsen i sig, men även att visa på det behov av lokalt förankrad organisering som finns när det arbetas med samhällsomvälvande frågor. Men denna forskning kan även komma att påverka rörelsens trovärdighet och både hur och om aktörer väljer att samarbeta med dem.

Förutom den nytta som “Förändring genom omställning” har genom att synliggöra viktiga processer av OSs strategi, har vi även andra förhoppningar. Genom vår använda teori och analysverktyg önskar vi ha vidareutvecklat en metod för att titta närmare på andra sociala rörelsers strategier för förändring. Den stora nyttan som vi ser är att vårt resultat är lätt att jämföra med andra som använder samma metod. Men vi ser en brist i att vår forskning är begränsad genom att den baseras på endast en fallstudie samt att vår modell inte, som nämnt i kapitel 4.1, täcker in alla aspekter av en rörelsens arbete. Men trots dess svaghet anser vi att den kan vara användbar.

Att identifiera styrkor och svagheter i OS har varit en av studiens frågeställningar och under arbetets gång har vi blivit uppmärksamma på några av dessa. Omställningsrörelsen har verkligen utnyttjat sina möjligheter som ung social rörelse genom att stå fri från både politik och religion. Den har redan från början bestämt att rörelse är för något, inte emot något. Detta smått unika förhållningssätt innefattar att det inte pekas finger åt någon. Att fokus inte skall ligga på gammalt beteende och osämja från och mellan olika aktörer, utan helt ligga på vad

som kan åstadkommas här idag och i morgon. Detta, och rörelsens delvis horisontella struktur, gör att den kan verka attraktiv för många som tror att en förändring är nödvändig, men som inte hittat någonstans där deras engagemang passar in. Bara detta att äldres kunskaper anses värdefulla är något vi anser annorlunda i vår samtid. Sveriges nutid präglas annars av att samhället sällan ser äldre som en tillgång, utan t.o.m. som en belastning, inte minst för samhällsekonomin.

Det som kan verka vara en styrka kan även snabbt bli en svaghet. På grund av den okomplicerade organisationsstrukturen faller kanske större idéer för förändring. En stark struktur som både tidsmässigt och inte minst ekonomiskt kan backa upp när det behövs kan vara nödvändig. Detta tar sig även uttryck i bristen på informations- och arbetsmaterial på svenska. En annan aspekt av rörelsen som kan ses som en svaghet enligt oss, är att den kan få problem med sin trovärdighet. Genom att även rikta sig till den mentala, inre omställningen kan det av en del uppfattas som flummigt. Men behovet av inre omställning kan lika gärna ses som en styrka. Kanske är det genom att först börja i sig själv som verklig förändring kan ske? Retoriken kring peak oil är en annan svag länk. Den kan dra till sig människor som fokuserar på domedagsprofetior, vilket inte underlättar en konstruktiv dialog med politiker och andra aktörer. Att kunna bli en kraft som ger politiker modet att ta tuffa beslut, samt visa på positiva exempel och att själva gå i spetsen för förändring, det tror vi är ett framgångsrikt mål för OS.

En aspekt som tål att beaktas är att OS är en av de krafter som idag mest aktivt uppmärksammar problematiken kring bristen på resiliens. Just begreppet resiliens tror vi kommer att bli en del av ett synsätt som vi som samhälle tvingas att röra oss allt mer emot. Konsekvenserna av vårt leverne börjar så sakteliga visa att vi är tvungna att ta ett mer holistiskt perspektiv på behovet av förändring. Hållbar utveckling är värt att sträva efter, men idag är begreppet delvis urvattnat och det system som behöver förändras i grunden, är det som nu kontrollerar utvecklingen och diskursen kring hållbar utveckling. Resiliens är ett radikalt begrepp som än så länge förpliktigar till ett långt tidsperspektiv och ett brett perspektiv på förändring. Inom några år tror vi att en majoritet av de svenska kommunerna på något vis måste förhålla sig till det. Dock kvarstår frågan huruvida näringsliv och statsapparaten vågar spela en aktiv roll i lösningen av problematiken kring resiliens. Vi är här eniga med Hopkins (2008) när han hävdar att en genomgående förändring är beroende av initiativ från dessa tunga aktörer.

För den eller de som intresserar sig för resiliens och omställning, uppfattar vi att det finns några tydliga behov av forskning. Dels saknar vi bra svensk forskning kring lokalsamhällets potential, bl.a. om vad som effektivt kan närproduceras. Ett annat mycket intressant problem att undersöka är hur lokalsamhället ska stärkas, utan att det blir protektionistiskt. Vidare skulle ett uppslag vara att undersöka hur man rent praktiskt skulle gå tillväga i Sverige om lokala valutor skulle införas för att stärka samhällens resiliens? En fråga som vi ofta funderat på under studiens gång är huruvida faktisk förändring sker genom OSs arbete, eller om det av olika anledningar stannar vid ytterst små förändringar? Kort formulerat, vilka effekter får omställningsarbetet för den lokala resiliensen?

I detta sista kapitel har ni fått ta del av de slutsatser och resonemang som studien resulterat i. Vi hoppas att ni som läsare av arbetet fått en god insikt kring begreppet resiliens och ursprunget till OS och rörelsens sätt att arbeta. Vår förhoppning är dessutom att ni ska tycka att analysen av delprocesserna i deras realiserade strategi följde en tydlig metod som utmynnade i ett intressant resultat. Vi önskar att våra avslutande diskussioner väckt er nyfikenhet och fått er att både höja på ögonbrynen och rynka på näsa. Vi tackar för er tid!

Carin Velliou

Rasmus Ekberg

Referenser

- Andersson, Holger (2011) Muntl. Telefonintervju, 2011-04-14
- Bergman, Fredrik (2011) Muntl. Intervju, 2011-03-31
- Boyd, Emily, Crépin, Anne-Sophie, Galaz, Victor, Norberg, Jon & Olsson, Per. (2007) *Klimatförändringar och resiliens – underlagsrapport till Klimat- och sårbarhetsutredningen (Dir. 2005:80)* Stockholm Resilience Center/Stockholms Universitet.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena (2009) *Metodpraktikan*. Vällingby: Erlanders
- Folke, Carl. (2006) *Resilience: The emergence of a perspective for social-ecological systems analyses*. Global Environmental Change 16, sid 253-267.
- Forsberg, Björn. (2007) *Tillväxtens sista dagar - miljökamp om världsbilder*. Finland: Ruin/Cogito.
- Forsmark, Jan (2011) Muntl. Intervju, 2011-04-07
- Fuentes, Marta & Frank, A.G. (1989) *Ten Theses on Social Movements*. World Development, Vol. 17:2, sid 179-191.
- Geswani, Hélena (2011) Muntl. Telefonintervju, 2011-05-03
- Gistedt, Moa (2011) Muntl. Telefonintervju, 2011-04-19
- Hallgren, Henrik. (2009) *Det gröna skiftet, från industrialism till ekologism*. Borås;Recito Förlag AB.
- Hela Sverige Ska Leva (2011a) www.helasverige.se/sjuharad/om-sjuhaerad/lokala-planer/lokala-planer/ (hämtad 2011-04-02)
- Hela Sverige Ska Leva (2011b) observation av konferens Mellanlanda, 2011-04-07
- Hopkins, Rob. (2008) *The transition handbook, From oil dependency to local resilience* Totnes;Green Books Ltd.
- Hornborg, Alf (2010) *Myten om maskinen*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), (2007) *Climate Change 2007: Synthesis Report*.
- Jackson, Tim (2011a) *Prosperity without growth? The transition to a sustainable economy*, Sustainable Development Commission.
- Jacksson, Tim. (2011b) *Välfärd utan tillväxt, så skapar vi ett hållbart samhälle*. Stockholm;Ordfront förlag.

- Jamison, Andrew (red.) & Wettergren, Åsa. (2006) *Sociala rörelse: politik och kultur*. Lund; Studentlitteratur.
- KBM, Krisberedskapsmyndigheten (2007) Beroende- och konsekvensanalys, kommunalteknisk försörjning, 2007-06-29 (hämtad 2011-05-21) www.msb.se (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap)
- Korhonen, Jouni. & Seager, Thomas P. (2008) Beyond Eco-Efficiency: a Resilience Perspective. *Business Strategy and the Environment* 17: 411–419
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Leggett, Jeremy (2006) *Till sista droppen - den kommande oljekrisen och de nya lösningarna*. Falun: Scandbook
- Ling, Erik. Mårtensson, Kjell. Westerberg, Karin (2002) *Mot ett hållbart energisystem - fyra förändringsmodeller*. Malmö: Lärarutbildningens reprocentral
- Lundin, Ylva (2011) Muntl. Intervju, 2011-03-31
- Middlemiss, Lucie. Parrish, Bradley D. (2010) Building capacity for low-carbon communities: The role of grassroots initiatives. *Energy Policy* 38: 7559-7566
- Mintzberg, Henry (2003) *The strategi process: Concepts, Context and Cases*. Harlow: Pearson Education
- North, Peter (2010) Eco-localisation as a progressive response to peak oil and climate change - A sympathetic critique. *Geoforum* 41: 585-594
- Olsson, Martin (2011) Muntl. Intervju, 2011-03-31
- Omställning Alingsås (2011a) www.omstallningalingsas.se (hämtad 2011-04-01)
- Omställning Alingsås (2011b) Observation av Styrgruppsmöte, 2011-03-31
- Omställning Alingsås (2011c) Offentligt politikersamtal, 2011-02-09
- Omställning Sverige (2010) *Ställ om Sverige!* Viserum: Prinfo Bergs
- Omställning Sverige, (2011), <http://transitionsweden.ning.com> (hämtad 2011-04-14)
- Stockholm Resilience Centre (2011), www.stockholmresilience.org (hämtad 2011-05-20)
- Trost, Jan (1997) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Walker, Brian. Holling, C.S. Carpenter, Stephen R. & Kinzig, Ann. (2004) Resilience, Adaptability and Transformability in Social–ecological Systems. *Ecology and Society* 9(2): 5. [online] URL: www.ecologyandsociety.org/vol9/iss2/art5
- Wärneryd, Olof. Hallin, Per-Olof & Hultman, Johan. (2002) *Hållbar utveckling. Om kris och omställning i stad och samhälle*. Lund; Studentlitteratur.
- Öhlander, Magnus (1999) *Etnologiskt fältarbete* (s.73-87). Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1 – intervjuguide

Intervjuguide - Omställning Sverige

Bakgrund

- Livshistoria, intressen, tidigare miljöengagemang.
- Utbildning, anställningar, förkunskaper om miljöfrågor och behovet av resiliens.

Omställning Sverige

- Hur kom du i kontakt med Omställning Sverige första gången? (När?)
- Vad var det hos OS som tilltalade dig?

Omställning Alingsås

- Hur startades Omställning Alingsås?
- Vad är din roll/i vilka nätverk är du engagerad?
- Hur har ni gått tillväga för att väcka intresset hos invånarna?
- Vilka förändringar har ni åstadkommit?
-vilka förändringar anser du som viktigast?
- Var känner du att ni möter hårdast motstånd?
- politiskt, institutionellt, föreställningar, strukturellt.

Förändringsprocessen för dig

- Vad fick dig att ta steget?
- Vilka föreställningar har/hade du?
- Vad är det som driver dig?
- Vad har detta projekt betytt för er?

Framtid

- Dina privata förhoppningar om OS som rörelse, nationellt och globalt?
- Din vision av Alingsås 2020?

Praktik

- Vilket är OS styrka?
- Vilket är OS svaghet?